

Vliv náhradní rodinné péče na samostatný život dítěte

Bc. Iveta Trojanová

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Iveta Trojanová**
Osobní číslo: **H150175**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vliv náhradní rodinné péče na samostatný život dítěte**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k socializaci a psychickému vývoji člověka v náhradní rodinné péči.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou komparativní analýzy.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tisková/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BOWLBY, John. Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem. Vyd. 1.

Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

GELDARD, Kathryn a David GELDARD. Dětská psychoterapie a poradenství. Vyd. 1.

Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-476-2.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. Psychická deprivace v dětství. Vyd. 4., dopl.

V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

NAKONEČNÝ, Milan. Motivace lidského chování. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996. ISBN

80-200-0592-7.

PURVIS, Karyn B, David R CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. Dítě v nové rodině. Vyd. 1.

Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
ilkaska

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 4. 2014

.....
Tvořilová

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejnění obhajobních prací:

(1) Vysoká škola nejdříve může zveřejnitje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků expertů a výsledky obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění si stanoví veškeré příslušné vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Společnost, ve které se narodily děti, o které se jejich rodiče nemohou nebo nechtějí starat, by těmto dětem měla zajistit co nejlepší náhradní péči. Náhradní rodinná péče umožňuje dítěti vyrůstat v rodině, kde mohou být naplňovány jeho potřeby. To, jak jsou připraveny náhradní rodiče na výchovu dítěte, může ovlivnit celý jeho budoucí život. Diplomová práce poskytuje základní teoretické informace o důležitosti instituce rodiny, o jejím postavení v naší společnosti a o problematice náhradní rodinné péče. V praktické části práce jsou zjišťovány podobnosti a odlišnosti v systému přípravy žadatelů o výkon pěstounské péče na přechodnou dobu v ČR a profesionální péče na Slovensku. Hlavním analytickým přístupem je komparativní metoda pomocí analýzy legislativních pramenů a informací od neziskových organizací, které se náhradní rodinnou péčí zabývají.

Klíčová slova: Rodina, náhradní rodinná péče, socializace, žadatel o pěstounskou péči na přechodnou dobu, žadatel o profesionální rodičovství.

ABSTRACT

Society in which were born children, whose parents are unable or unwilling to take care of them should provide to these children the best alternative care. Substitute Family Care allows the child to grow up in a family where his needs can be fulfilled. The readiness of foster parents to raise a child can affect his whole future life.

Thesis provides basic theoretical information about the importance of the family institution, its role in our society and on the issue of foster care. In the practical part are identified similarities and differences in the system of preparation of applicants for foster care for a temporary period in the Czech republic and Slovak professional care. The main analytical approach is a comparative method by analyzing legislative sources and information from non-profit organizations which deal with substitute family care.

Keywords: family, foster care, socialization, applicants for foster care for a temporary period, the applicant for a professional parenting.

Poděkování

Děkuji paní doc. PhDr. Lence Haburajové Ilavské PhD., za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu.

Motto: „První z lidských věcí je výchova. Neboť začne – li někdo správně nějakou věc, jakoukoli, je pravděpodobné, že ji i správně ukončí. Protože jaké kdo semeno zaseje do země, takovou je též třeba očekávat sklizeň.“

Antifon

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

15. 4. 2017

Bc. Iveta Trojanová

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÝ POHLED NA RODINU	12
1.1 RODINA	12
1.2 OBECNÉ TEORIE RODINY	13
2 RODINA A LEGISLATIVA	19
2.1 SOCIÁLNĚ - PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ.....	20
2.2 DECENTRALIZACE SOCIÁLNÍ SPRÁVY	22
3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	25
3.1 DĚTI V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI	30
3.2 RODIČOVSTVÍ V NÁHRADNÍ RODINĚ	35
3.3 SOCIALIZACE V NÁHRADNÍ RODINĚ	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 KOMPARACE SYSTÉMU PŘÍPRAVY ŽADATELŮ O PĚSTOUNSKOU/ PROFESIONÁLNÍ PÉČI NA PŘECHODNOU DOBU V ČR A NA SLOVENSKU	44
4.1 KOMPARATIVNÍ VÝZKUMNÁ STRATEGIE.....	44
4.2 OBJEKT ZKOUMÁNÍ A CÍL VÝZKUMU	45
4.3 CHARAKTERISTIKA SYSTÉMU PŘÍPRAVY ŽADATELŮ O PPPD	46
4.3.1 Kritéria výběru pěstounů pro PPPD v ČR.....	46
4.3.2 Kritéria výběru pěstounů pro PPPD – profesionální rodinu v SR	57
4.4 OBJASNĚNÍ VZNIKU ODLIŠNOSTÍ A PODOBNOSTÍ.....	63
4.5 SROVNÁVACÍ KRITÉRIA SYSTÉMU PŘÍPRAVY V JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH	63
4.6 VÝSLEDKY KOMPARACE.....	66
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	76
SEZNAM OBRÁZKŮ	77
SEZNAM TABULEK	78
SEZNAM PŘÍLOH	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

ÚVOD

Během prvních několika let života novorozeněte, vytvoří každý neuron v mozku tisíce nervových spojení. Kolik těchto nervových spojení se vytvoří, závisí na tom, jak je prostředí, ve kterém se dítě nachází stimulující. Lidská bytost geneticky reaguje na pečující osobu, která mu zprostředkovává bezpečně, předvídatelně, opakovaně a postupně nové podněty. Tyto podněty jsou pečující osobou představovány dítěti přiměřeně jeho vývojové fázi. Pokud je dítě vystrašené, ve stresu nebo se bojí, vyhledává pomoc u svého člověka. Jestliže dítě naváže silný vztah s pečovatelem, umožní mu to vybudovat důvěru v ostatní i sebe sama. Tento první vztah zásadním způsobem ovlivňuje fyzický, rozumový a psychický vývoj dítěte. To, jaký vztah si člověk vytvoří s první pečující osobou, ho ovlivní ve vývoji a v tom, jak bude navazovat vztahy v dalším životě. První roky života poskytují dítěti zkušenosti, které jsou zásadní pro vývoj a určují jeho schopnost budoucího samostatného života.

Téma diplomové práce jsem si zvolila na základě svého zájmu o problematiku náhradního rodičovství. Sama se zajímám o institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Momentálně jsem v procesu schvalování žádosti o Pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Děti, které se dostávají bez vlastního zavinění do těžké životní situace, potřebují pomoc celé společnosti, protože období dětství určuje fungování v jejich budoucím životě. Náhradní rodina může být pro tyto děti důležitým řešením při zajištění uspokojení jejich základních zdravotních, sociálních a psychických potřeb. Cílem náhradní rodiny je zajistit opuštěným dětem život v prostředí, které se nejvíc vlastní rodině přibližuje.

Teoretická část diplomové práce se věnuje v jednotlivých kapitolách základním pojmům, které souvisí s náhradní rodinnou péčí.

V první kapitole jsou popsány různé teoretické pohledy na rodinu. Tak, jak se společnost vyvíjí, vyvíjí se i pohled na rodinu, rodina se vlivem tohoto vývoje mění. Jsou zde popsány různé pohledy na rodinu, na funkce rodiny a její velký význam pro jedince. Obecné teorie rodiny vysvětlují pojmy a předpoklady, které úzce souvisí s rodinou, jejím chápáním, vývojem, vlivem na jedince.

Druhá kapitola popisuje legislativní zakotvení rodiny v České republice. Dále obsahuje zakotvení základních práv dětí v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989, sociálně právní ochranu dětí v České republice, vysvětluje pojem nejlepší zájem a blaho dítěte.

Ve třetí kapitole teoretické části je popisována problematika Náhradní rodinné péče. Součástí kapitoly jsou témata, která jsou důležitá při zkoumání vlivu výchovy jedince v náhradní rodinné péči na jeho budoucí život. Popisuje její důležitost v dnešní společnosti, její formy v právním řádu České republiky. Zabývá se také otázkou, které děti přicházejí do náhradní rodinné péče. Dalším důležitým tématem je rodičovství v náhradní rodinné péči a jeho úskalí. Vysvětluje se v ní terapeutické rodičovství, v čem je jiné, než dostatečně dobré rodičovství. Důležitým pojmem je změna negativního pracovního modelu na pozitivní pracovní model. Terapeutický rodič plánovaně a cíleně poskytuje dětem nové vzorce chování a komunikace. Dalším pojmem je psychologické rodičovství a jde v něm hlavně o vnitřní přijetí dítěte, protože v rámci náhradní rodinné péče jde o spojení dvou odlišných světů. Posledním tématem v teoretické části je pojem socializace v náhradní rodičovské péči. Je založena na principech, cílech, jako je dát dítěti trvalého vychovatele, dát mu trvalé postavení v rodině a trvalé prostředí. Důležitým úkolem výchovy v náhradní rodině je budování identity dítěte. Jde o celoživotní a trvalý proces, který činí člověka člověkem.

V praktické části diplomové práce je uveden cíl výzkumu, výzkumná metoda, analýza a interpretace výzkumu a doporučení možných změn pro Českou republiku.

Cílem výzkumu je porovnat systém vzdělávání žadatelů v procesu schvalování pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu v České republice a profesionální péče na Slovensku. Výzkumnou metodou je komparační výzkumná strategie a slouží k porovnání makro nebo mikrosociálních jednotek. Hledá u těchto jednotek vzájemné odlišnosti a podobnosti. Výzkum je realizován kvalitativní metodou výzkumu. V první fázi, v interní analýze, jsou určeny podmínky - proměnné, které budou srovnávány. V další fázi, externí analýze, vlastní komparací budou vysvětleny a interpretovány výsledky.

Cílem teoretické části je popsat vliv výchovy v náhradní rodině na další život dítěte a praktická část se věnuje komparaci systému vzdělávání žadatelů o výkon pěstounské/ profesionální péče na přechodnou dobu v České republice a na Slovensku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÝ POHLED NA RODINU

V této kapitole jsou popsány různé pohledy na rodinu, na funkce rodiny a její význam pro jedince.

1.1 Rodina

Podle Výrosta a Slaměníka (2008) je rodina primárním nositelem kultury a poskytuje základ norem a hodnot dané společnosti, seznamuje dítě s kulturními vzorci, jako jsou zvyky, tradice, zákony. Dítě se v rodině učí respektovat požadavky rodičů a při nesplnění je sankcionované. Rodina ovlivňuje způsob komunikace mezi pečovateli a dítětem a využívá vztahy založené na pocitu bezpečí. Jedním z mnoha vlivů na efektivní socializaci je bezpečné připoutání ke svému primárnímu pečovateli.

Beck (2011) vidí rodinu jako rizikovou instituci v kolizi s láskou, rodinou a osobní svobodou. Rizikovou ji také považuje z důvodu společnosti bez dětí.

V Národní zprávě o rodině (2004) je rodina definována jako sociální celek, který je tradičně spojován příbuzenstvím a mezigeneračními vazby. Příbuzenský vztah může být odvozen výjimečně z právních institutů vzniklých bez biologického rodičovství.

Rodina je instituce formovaná civilizací, kulturou a společností. Ve většině společností je rodina hlavním činitelem socializace. Totožnost člověka vyjadřuje jméno a příjmení. Křestní jméno vyjadřuje, kterým členem rodiny osoba je, a příjmení, ke které rodině osoba patří. Tím ukazuje na rodinu jako na základ osobní totožnosti (Matoušek, Pazlarová, 2010). Matoušek a Pazlarová (2010) hovoří, že v současnosti, v našem typu společnosti, je přiměřenější než o rodině, mluvit o rodinném soužití lidí. Jádrem soužití těchto lidí je citová vazba. V tomto soužití má významnou úlohu sexualita osvobozená od reprodukční funkce rodiny.

V současnosti je rodina i společnost spojena s uspokojováním zájmů jednotlivců a tím může být rodinné soužití s dětmi považováno za znevýhodnění. Rodina je neformálním partnerstvím, které je ale méně stabilní (Sychrová, 2015).

Rodina je malá primární skupina a důležitý subsystém společnosti. Společnost základní vztahy v této skupině institucionalizuje s cílem lepšího fungování. Jednotlivým členům určuje pravidla chování. Týká se to jak manželství, tak nesezdaným párům, ale i jiné zákonné formy týkající se rodiny, práv dítěte a jiné (Buriánek, 1996). Rodinu společnost označuje i jako systém, který má několik funkcí.

Biologicko - reprodukční zajišťuje plození potomstva a uspokojování sexuálních potřeb (Buriánek, 1996).

Rodina je považována za nejlepší prostředí pro realizaci reprodukce lidského druhu. Dítě dotváří smysl života, rozvíjí partnerské vztahy, rodičovství ukazuje na zralost a dospělost jedince. V současné době dochází k odkladu mateřství a také klesá porodnost (Procházka, 2012).

Ekonomická funkce vymezuje rodinu jako výrobní jednotku a jako prostor ke společným strategiím v rámci rodinného hospodaření (Buriánek, 1996).

Rodina funguje jako skupina, ve které jsou jednotlivými členy rodiny zajišťovány materiální potřeby. Rodina je spotřebitelem, ale i tvůrcem ekonomických hodnot (Procházka, 2012).

Výchovu dětí, vzdělávání, formování životního stylu a předávání kulturních hodnot zajišťuje **socializační a akulturací funkce** (Buriánek, 1996).

S **emocionální funkcí** rodina uspokojuje citové potřeby, jistotu, uznání a vzájemnou podporu (Buriánek, 1996).

Irena Sobotková (2007) definuje rodinu jako systém a systém je soubor částí a vztahů mezi nimi. Kramer (in Irena Sobotková, 2007) vymezuje rodinu jako skupinu lidí se společnou historií, realitou a očekáváním vzájemných vztahů. Členové rodiny jsou vázání hereditou, manželstvím, adopcí nebo jiným společným uspořádáním v určitém životním období.

Možný (1990) vnímá rodinu v řádu světa jako instituci racionální, pragmatickou, hierarchizovanou, kulturně omezující a současně jako soukromý svět s autenticitou, spontaneitou, přirozenou rovností a emocionalitou.

A. Giddens vymezuje rodinu jako skupinu osob s příbuzenskými vztahy a dospělí ve skupině jsou zodpovědní za výchovu dětí (Giddens, 1999).

1.2 Obecné teorie rodiny

Matoušek a Pazlarová (2010) připisují rodině obecné teorie, které jsou v této kapitole vysvětleny. Autoři mluví o těchto teoriích rodiny:

- a) teorie směny

- b) komunikační teorie
- c) strukturální teorie
- d) teorie uspokojování vrozených potřeb
- e) ekologická teorie
- f) teorie rodinného životního cyklu
- g) teorie subkultury zprostředkované rodinou

Teorie směny

Rodina je z hlediska teorie směny souborem autonomně se rozhodujících jednotlivců. Chování jednotlivců se řídí osobními zájmy a vede k zisku, který nemusí být jen ekonomický. Zisk může rovněž představovat přijetí druhými, moc nad druhými, přístup k různým zdrojům, bezpečí apod. Vedle zisku jde v rodinném chování o určité náklady. Zásadní kroky týkající se rodiny jsou poměrem nákladů a zisků. Kroky, o kterých mluvíme, jsou zejména sňatek, početí dítěte nebo rozvod. Teorie směny vede ke kalkulaci nákladů a zisků a jde spíše o racionální volby.

Komunikační teorie

Všechny druhy chování, které vnímáme, jsou významné. Komunikace je nepřetržitá a má obsahový a vztahový aspekt. Obsahem je to, co se říká nebo chováním sděluje. Vztahovým aspektem se rozumí definice své role v rodině nebo jiné skupině. Pravidla komunikace definují rodinné vztahy a pravidla se projevují jako komunikační stereotypy. Předpokladem dobré komunikace v rodině je schopnost udržet společné téma, o kterém se debatuje. Pokud se to nedaří, jde o komunikaci rozbíhavou a chaotickou. Tento druh komunikace se označuje jako komunikační deviance. Příkladem je tzv. dvojná vazba, při které matka říká svému dítěti, že by pro něho udělala vše a nepřítomně se dívá zcela jiným směrem a zapaluje si cigaretu. Jde o dvě souběžná sdělení navzájem se popírající. Významnou úlohu komunikace má její emocionální poloha. Může jít o silné negativní emoce nebo naopak komunikaci nezajímavou až nudnou. Humor bývá označován jako dobrá komunikační atmosféra.

Strukturální teorie

Tato teorie se zabývá vzorci vztahů a interakcí. V rodině si některá pravidla členové uvědomují, některými se řídí, aniž by to tušili. Pravidla jsou výsledkem interakce potřeb členů a jsou určována jejich sociálními dovednostmi. Rodinná struktura má svoje podsystémy, které uspokojují specifické potřeby jednotlivých členů rodiny. Může jít o potřebu soukromí nebo subsystém společných zájmů některých členů rodiny nebo také rodiče, kteří jsou neustále v konfliktu a opomíjejí potřeby svých dětí. Na úrovni dospělých jsou dva důležité subsystémy a to rodičovský a partnerský. Všechny subsystémy jsou odděleny hranicemi-pravidly. Hranice má určitou míru propustnosti. Pokud je hranice příliš propustná, subsystémy jsou ve stavu zapletení (enmeshed) a pokud je hranice nepropustná, subsystémy jsou ve stavu odpojení (disengagement). Důležitým prvkem je hledání pozitivního potencionálu rodiny.

Teorie uspokojování vrozených potřeb

John Bowlby formuloval pojem přimknutí (attachment) ve čtyřicátých letech dvacátého století. Jde o emocionální vazbu dítěte k pečující osobě, která včasně a přiměřeně reaguje na potřeby dítěte. Dítě své potřeby signalizuje například pláčem. Přimknutí je považováno za podmínku zdravého psychického života dítěte. Vytvoření tohoto vztahu k pečující osobě je biologicky determinovaný a zaručuje přežití dítěte. Pečující osoba tvoří základnu, ze které bezpečně zkoumá svět a zároveň poskytuje určitou míru autonomie. Mary Ainsworthová (Ainsworth, 1966) popsala jednotlivé druhy vazby u dětí. Podmínkou **jisté vazby** je citlivost primární pečující osoby na signály od dítěte. Dítě po vzdálení klíčové osoby tuto osobu postrádá a po jejím návratu vyhledá, ale brzy se uklidní. Naproti tomu při **nejisté vyhýbavé vazbě** dítě klíčovou osobu nepostrádá a po jejím návratu ji ignoruje. Ta je častá u dětí, kdy pečující osoba není dostatečně citlivá na signály potřeb dítěte. Vazba, při které dítě klíčovou osobu postrádá a po jejím návratu se neuklidní, je častější u dětí, jejichž pečující osoba je málo citlivá na signály, a je málo předpověditelná. Jde o vazbu **nejistou ambivalentní**. Poslední vazbou, kterou Ainsworthová vyspecifikovala je **vazba nejistá dezorganizovaná**. Tato vazba je častější u týraných dětí. Po zmizení i návratu klíčové osoby se u dítěte objevuje nepřiměřené stereotypní chování nebo zamrznutí. Bowlby a Ainsworthová zkoumali oblast deprivace. Podmínkou rozvinutí deprivace je podle zmíněných autorů neuspokojivá interakce mezi dítětem a pečující osobou, přerušení vztahu odloučením nebo nedostatek podnětů.

Problematika psychické deprivace se odborně začala zkoumat v polovině 19. století. Tehdy byly děti označovány jako děti vlčí nebo děti zdivočelé. Langmeier a Matějček (1968) označují deprivaci stavem, kdy člověk nemá uspokojovány základní psychické potřeby v dostačující míře a po dostatečně dlouhou dobu. Psychické potřeby člověka trvají celý život, mění se jejich intenzita a způsob uspokojování. Základních psychických potřeb je pět.

První potřebou je **stimulace** zrakových, sluchových, hmatových a jiných **podnětů** v prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Jde také o laskavé lidi kolem, kteří se na dítě usmívají, a mazlí se s ním. I samotné dítě přináší svým rodičům množství podnětů. Sociální zkušenosti dítěte vytváří bazální osobnost.

Druhou potřebou je **potřeba smysluplného světa**, při které si jedinec své poznatky a zkušenosti organizuje a třídí. Při učení dochází k vyrovnávání se s životním prostředím. Základními druhy učení jsou podmiňování, senzomotorické učení, učení poznatků, učení řešením problémů a sociální učení. Denní režim malých dětí se řídí hlavně podle potřeb dítěte. Důležité je vytvářet rituály a pravidelnost. Dítě se učí pro radost svým lidem.

Potřeba životní jistoty je třetí psychickou potřebou a učí dítě jistotě a pocitu bezpečí. Jistotu dítě získává ze vztahu s matkou a postupně s ostatními lidmi. S jistotou v zádech od dospělého člověka se dítě vypravuje za poznáním světa. Bez pocitu jistoty dítě nezaměří pozornost k novým věcem a aktivitám. Zjednodušeně se dá říci, že je potřebou milovat.

Čtvrtou potřebou je **potřeba pozitivní identity** a souvisí s utvářením sebevědomí, se sebehodnocením a uznáním své vlastní společenské hodnoty. Tato potřeba je spjata se sociálními rolmi. Tato potřeba vyjadřuje potřebu jedince být milován.

Poslední pátou potřebou dle Matějčka, je **potřeba otevřené budoucnosti**. Je potřebou naděje a životní perspektivy. Všichni členové rodiny něco plánují, budují a na něco se těší. Počítají vzájemně se členy rodiny jako součástí svého života. Děti, které vyrůstají bez rodiny, nemají tuto potřebu naplněnou. Nemají s kým plánovat a na co se těšit.

U dítěte je nejdůležitější uspokojování psychických potřeb v raných fázích vývoje. V případě, že nejsou psychické potřeby naplňovány, dochází k deprivaci. Dětem chybí specifický vztah s pečující osobou a vazbové chování. Děti, které tuto ranou zkušenost nemají, se můžou v pozdějším věku projevovat odchylkami v psychickém a somatickém

vývoji. Kritické období dítěte se považuje do tří let věku. Začíná se používat termín rané trauma a komplexní vývojové trauma. Děti, které mají negativní pracovní model, cítí okolní svět jako nedůvěryhodný a nedosažitelný. Dětem chybí v první etapě psychického vývoje jedince bazální zkušenost. Výchova těchto dětí je náročná a je důležité terapeutické působení vychovatelů a odborníků (Sychrová, 2015).

Ekologická teorie

Cílem ekologické teorie je studium organismů v přirozeném prostředí. Lidé se svým prostředím vytvářejí ekosystém, který je tvořen souborem nik. Niky jsou obydleny jednotlivci či rodinami. V nikách se odehrávají opakovaně činnosti podle určitých vzorců (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Svět kolem rodiny můžeme také vidět jako soustavu postupně se zvětšujících kruhů. Čím jsou kruhy menší a bližší, tím jsou bezpečnější a známější (Bauman a May, 2004).

Ekologická teorie nám umožňuje podívat se na vývoj jedince z pohledu vnějších vlivů tak jeho vlastních aktivit. Změna postavení v prostředí nebo role jedince je ekologickým přechodem. Pro dítě může být ekologickým přechodem umístění do náhradní rodiny. Příchod do nové rodiny přináší změnu světa dítěte a je doprovázen učením se novým rolím jak ze strany dítěte, tak ze strany náhradních rodičů. Rodina je ekosystém, působí na ní a na její členy okolní prostředí a zároveň rodina působí na jiná prostředí a vytváří spolu vztahy (Sychrová, 2015).

Bronfenbrenner (2005) rozlišuje pět základních sociálních systémů, které obklopují jedince:

- mikrosystém, který tvoří sociální skupiny, kterých je člověk členem, a jsou pro něho důležité, například rodina, přátelé, škola, kolegové

- mezosystém zahrnuje vztahy jednotlivých mikrosystémů, například vztahy mezi rodinou a školou

- exosystém je systém, který člověka ovlivňuje nepřímo, například zaměstnání rodičů, sousedství, masmédiá

- makrosystém zahrnuje člověka jako člena určité společnosti a patří do něho etické, kulturní a jiné normy společnosti

- chronosystém z pohledu člověka zachycuje změny v prostředí a čase, jde i o historický vývoj společnosti

Sociálně-ekologická teorie se dá využít v sociální práci při zlepšování sociálního života jedince. Zdroje pro zlepšení je možné hledat v jedinci, v sociálním a materiálním prostředí, do kterého jedinec patří (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Teorie rodinného životního cyklu

Rodina se vyvíjí stejně jako jedinec. Vzniká momentem, kdy dospělí začnou spolu žít a zaniká úmrtím nebo rozvodem či rozchodem. V každém vývojovém období má různé požadavky a potřeby, a je schopna poskytovat různé potřeby a požadavky všech členů rodiny. V současné společnosti je mnoho dětí vychováváno jedním rodičem nebo náhradním rodičem. Člověk může za svůj život vytvořit několik rodin a často najdeme v těchto rodinách stejné vývojové cykly, ale s jiným obsazením rolí. Rodiny si předávají a modifikují tradice, rituály, styly výchovy dětí a jiné zvyklosti. Dokonce dědí i svá traumata. K tomu, aby rodina dobře fungovala, musí se vyvíjet podobně jako jednotlivci. Rodina má stádia vývoje, které odpovídají vývojovým úkolům (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Teorie subkultury zprostředkované rodinou

Tato teorie předpokládá, že se v rodinách generačně předávají určité hodnoty, postoje a způsoby chování. Rodiny tak vytvářejí subkulturu, která ovlivňuje děti tak, že těžko unikají z okrajového společenského postavení. Materiální pomoc těmto rodinám nebude stačit, pokud se nepodaří ovlivnit postoje působící na společenské postavení těchto jedinců (Matoušek, Pazlarová, 2010).

2 RODINA A LEGISLATIVA

Rodina je zakotvena v Listině základních práv a svobod pod článkem č. 32 a odvolává se na příslušný zákon.

V České republice je v rodinném právu Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. v § 655 uvedeno, že hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Uspokojování potřeb rodiny ustanovuje § 690 tohoto zákona a je v něm uvedeno, že „každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.“ (Eliáš, Svatoš, 2012, s. 74)

Obecná ustanovení hovoří o tom, že manželé mají rovné povinnosti a rovná práva a jsou si navzájem povinni úctou, žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti. Dále je v zákoně uvedeno, že manžel je povinen při svých činnostech brát ohled na zájem rodiny, manžela a nezletilé dítě, které žije ve společné domácnosti. Obstarávání záležitostí rodiny je věcí obou manželů nebo jednoho z nich. Další povinností je vyživovací, která zajišťuje oběma manželům stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Této povinnosti předchází vyživovací povinnost dítěte (Eliáš, Svatoš, 2012).

Česká republika ve své rodinné politice představuje souhrn aktivit a opatření k podpoře rodiny. Je to politika průřezová a proto zasahuje do různých oblastí společenského života, například školství, bydlení, zdravotnictví. Je to politika, která zasahuje do soukromí, a proto musí respektovat autonomii rodiny a schopnost rodiny se rozhodovat. Rodinná politika je soustředěná na podporu rodin v její přirozené funkci, měla by respektovat všechny vývojové fáze rodiny. Cílem rodinné politiky by mělo být vytvoření takového prostředí, v němž nebude rodinný život znevýhodněn oproti ostatním formám života. Zároveň by měly existovat podmínky pro kvalitní výkon rodinných funkcí v jejich přirozeném prostředí. Ve chvíli, kdy výkon rodinných funkcí není kompenzován bezprostředně jejich objektem – dítětem, je třeba, aby stát reprezentující společnost v této chvíli přejal roli tohoto kompenzačního, resp. odměňujícího elementu, neboť právě stát je v postindustriální době tím, kdo nejvíce těží z přirozených funkcí rodiny. Proto je také zapotřebí, aby kromě sociální a mezigenerační solidarity existovala a byla legislativně a institucionálně upravena také solida-

rita bezdětných skupin obyvatel s rodinami, která je sama o sobě podmínkou pro jakoukoli rodinnou politiku (Národní zpráva o rodině, 2004).

2.1 Sociálně - právní ochrana dětí

Ochrana dítěte je rozsáhlý soubor práv a oprávněných zájmů dítěte a je upravena v různých právních odvětvích a předpisech různé právní síly. Jedná se například o oblast rodinně právní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní a jiné. Deklarace práv dítěte a Úmluva o právech dítěte prohlašují rodinu jako základní jednotku společnosti a zároveň přirozené prostředí pro blaho svých členů a hlavně dětí, které mají nárok na ochranu a pomoc, aby plnila svou úlohu. Dítě potřebuje zvláštní záruky, péči a právní ochranu před narozením i po něm (MPSV, Rodina a ochrana práv dětí, 2009).

„Předním hlediskem sociálně – právní ochrany dětí je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí a na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“ (Novela zákona o sociálně- právní ochraně dětí, 2013).

Sociálně právní ochrana dětí zajišťuje „právo dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným a duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.“ (MPSV, Rodina a ochrana práv dětí, 2009)

Pilířem sociálně – právní ochrany dětí (dále SPOD) je Úmluva o právech dítěte, která ustanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Byla přijata 20. 11. 1989 Valným shromážděním OSN. Ratifikovaly ji do této doby všechny státy světa, mimo Spojených států amerických. Česká republika ji včlenila do svého právního řádu v roce 1991 na základě zákona č. 3/ 1993 Sb. (Unicef Česká republika, Úmluva o právech dítěte).

V rámci Evropské unie byla přijata v roce 1996 Evropská úmluva o výkonu práv dětí, dále Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

Zákon č. 359/1999 Sb. vymezuje sociálně - právní ochranu dětí jako:

- ochranu práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,

- zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychovááno ve vlastní rodině (MPSV, Legislativa a systém sociálně-právní ochrany, 2013).

Hlavními principy právní úpravy SPOD jsou:

- nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny,
- SPOD se poskytuje všem nezletilým dětem bez rozdílu,
- SPOD se poskytuje bezplatně,
- stát je zodpovědný za ochranu dětí před tělesným a duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje. Pokud nejsou práva nebo vývoj ohroženy, stát nenahrazuje plnění povinností a odpovědnost rodičů,
- orgány s obecnou působností na úseku ochrany dítěte jsou soudy a orgány určené zákonem o SPO, tj. Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské a obecní úřady a ve vztahu k zahraničí Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. SPOD zabezpečují též kraje a obce v samostatné působnosti a fyzické a právnické osoby, pokud obdrží pověření k výkonu sociálně právní ochrany,
- pravidlem orgánů SPOD je princip preventivního působení na rodinné vztahy,
- stát dbá na ochranu dětí před sociálně patologickými jevy,
dětí, které dočasně nebo trvale vyrůstají mimo své rodinné prostředí, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc státu v některé z forem náhradní výchovy,
- při řešení jeho situace se bere ohled na kontinuitu ve výchově a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ,
- v případě osvojení dítěte do ciziny je nezbytné respektovat princip subsidiarity, tj. považovat osvojení dítěte do ciziny za náhradní způsob péče o dítě teprve tehdy, jestliže dítě nemůže být předáno do výchovy v rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi jeho původu. Pro tuto situaci jsou mezinárodními smlouvami a zákonem o SPO uceleně formulována pravidla pro kontakt s cizinou ve věcech sociálně právní ochrany dětí,
- orgánům SPOD se ukládá povinnost sledovat výkon ústavní nebo ochranné výchovy, aniž by zasahovaly do řízení a provozu zařízení, kde se vykonává ústavní nebo

ochranná výchova; cílem sledování je dodržování práv dětí, rozvoj duševních a fyzických schopností dětí, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v zařízení a jak se vyvíjejí vztahy mezi rodiči a dětmi,

- cílem SPOD je též sanace rodin,
- na principu dobrovolnosti se mohou na výkonu SPOD, v zákonem vymezených činnostech podílet i fyzické nebo právnické osoby, které však k takovému působení musí mít pověření. Určité činnosti představující zásadní zásah do postavení dítěte nebo osob za ně odpovědných jsou však vyhrazené státním orgánům nebo orgánům veřejné správy v přenesené působnosti.
- Zákon o SPOD, k poskytnutí sociálně-právní ochrany nepředpokládá jednorázovou událost či krátkodobé působení, ale naopak předpokládá, že tyto skutečnosti trvají takovou dobu, že je třeba situaci vhodným způsobem řešit. Pokud by se jednalo o jednorázovou záležitost, musela by být takové intenzity, že by mohla nepříznivě ovlivnit vývoj dítěte (MPSV, Legislativa a systém sociálně- právní ochrany, 2013).

2.2 Decentralizace sociální správy

Základním úkolem decentralizace je přesun působnosti ze sféry státní správy na územní samosprávu. Sociální správa ve svém názvu hovoří o tom, že je to oblast, která se týká životních podmínek jednotlivce ve vztahu ke společnosti a státu, jeho hmotného zabezpečení a slouží k dosahování určitého výsledku. Je určitou lidskou činností, jejímž smyslem a podstatou je zabezpečování výkonu a řízení určitých záležitostí, přičemž toto jednání je charakteristické jistou trvalostí, systematičností, organizovaností. Přesun působnosti a kompetencí se samozřejmě týká i oblasti sociální péče.

Pro úspěch decentralizace jsou důležité zejména tyto zásady a požadavky:

- Zásada subsidiarity. Podle ní je třeba rozhodovat na té úrovni, na které problém vzniká, a na vyšší stupně přenášet kompetence pouze ve zdůvodněných případech neracionálnosti a neefektivnosti řešení na nižší úrovni.
- Požadavek, aby územní společenství mohla uspořádat a spravovat podstatnou část veřejných záležitostí na vlastní zodpovědnost a v zájmu místního obyvatelstva.
- Posílení regulativní a kontrolní funkce státu, aby mohl garantovat plnění svých úkolů a mezinárodních závazků, a uspořádání adekvátních vztahů mezi státní správou a samosprávou včetně posílení participace, spolupráce a dozoru nad zákonností činnosti samosprávy.
- Prospěšnost občanům a veřejnosti musí být hlavním vodítkem pro rozhodnutí o decentralizaci a územní organizaci veřejné správy. Smyslem je zajištění kvality, komplexnosti a dostupnosti veřejných služeb (včetně služeb správních) pro obyvatelstvo (Národní vzdělávací fond, Decentralizace státní správy, 2011).

Sociální služby jsou o lidech v jejich přirozeném prostředí. Každý jedinec nese část zodpovědnosti za vlastní sociální situaci a má v systému svoji roli (MPSV, Bílá kniha o sociálních službách, 2003).

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, dále upravuje podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách (MPSV, Zákon o sociálních službách, 2016).

Státní správu podle tohoto zákona vykonávají:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Krajské úřady
- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- Okresní správy sociálního zabezpečení
- Úřad práce České republiky

V oblasti sociálních služeb je výkon působnosti obecních úřadů s rozšířenou působností a krajských úřadů výkonem přenesené působnosti. Poskytovateli sociálních služeb jsou při splnění podmínek stanovených zákonem o sociálních službách územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, jiné právnické osoby, fyzické osoby a Ministerstvo práce a sociálních věcí, a jím zřízené organizační složky státu nebo příspěvkové organizace (MPSV, Zákon o sociálních službách, 2016).

Sociální služby mohou být veřejným statkem i tržním produktem. Poskytovatelem sociálních služeb mohou být dva typy organizací:

- Organizace neziskového sektoru, zahrnují je právnické osoby, které nebyly zřízeny nebo založeny za účelem podnikání. Jejich činnost je upravena zákonem č.108/2006 Sb. a vyhláškou č.505/2006 Sb.
- Organizace ziskové, které poskytují sociální služby na tržním principu.

Společným znakem neziskových organizací je služba zákazníkovi a vzájemně výhodná směna. Organizaci by se mělo dařit optimálně využívat veškeré své zdroje - materiální, lidské, finanční a informační (Marketing sociálních služeb, Molek, 2009).

Decentralizace je principem organizace a spolu s výkonem činností je na nižší složky delegována i pravomoc odpovědnosti. Nižší složky jsou nezávislé na ústředních orgánech a jsou pouze v určitém daném rozsahu kontrolovány centrem.

Příkladem je sama existence samosprávy jako součásti veřejné správy a partnera státní správy. Samostatná působnost samosprávy představuje decentralizovaný výkon státní správy, který podléhá pouze obecným zákonným limitům, a orgány samosprávy jsou při jejím výkonu nezávislé na hierarchicky výše postavené státní správě (Tomeš, 2002).

3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Úlohou společnosti, ve které se narodily děti, o které se jejich rodiče nemohou nebo nechtějí starat, je zajistit jim co nejlepší náhradní péči. Hospodářská bída, která byla dříve motivem k opuštění dětí, je dnes vystřídána vysokým počtem sociálních sirotků. Děti jsou zanedbávány, ohroženy v tělesném a duševním zdraví, a proto musí být této rodičovské péče úředně zbaveny (Matějček, 2002).

Opuštěné děti přicházely do náhradních rodin odedávna. Úloha lidí, kteří nahrazují rodiče je nelehká a velice důležitá. Za každé dítě zodpovídá jeho zákonný zástupce, nejčastěji rodič. Pokud z nějakého důvodu ve své roli selže, musí zájmy těchto dětí hájit někdo jiný. Role lidí, kteří zastupují děti, které nemohou vyrůstat ve své rodině, je proto velice důležitá (Bubleová, 2014).

Náhradní rodinná péče je jednou z institucí náhradní výchovné péče. Náhradní výchovná péče má dvě možnosti umístění dítěte mimo vlastní rodinu- náhradní rodinnou péči a ústavní péči. Tato práce se zabývá náhradní rodinnou péčí.

Formy Náhradní rodinné péče v Právním řádu České republiky jsou tyto:

Svěření do péče jiné osoby než rodiče

Pečujícím se může stát příbuzná osoba nebo osoba dítěti blízká. Výhodou je, že dítě může zůstat v původní rodině nebo u známých osob. Pečující osoba žádnou odměnu nemá.

Práva a povinnosti pečující osoby: Pečuje, vychovává a další práva jsou vymezena soudním rozhodnutím.

Práva a povinnosti původní rodiny: Trvá vyživovací povinnost, rodičovská zodpovědnost je omezena soudním rozhodnutím (Středisko náhradní rodinné péče, 2014).

Osvojení (adopce)

Osvojení jako formu náhradní rodinné péče nově od 01. 01. 2014 upravuje zákon č. 82/2012 Sb., občanského zákoníku. Proces odborného posuzování žadatelů

o zprostředkování náhradní rodinné péče je upraven v zákoně č. 359/1999 Sb.,

o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Při svěřování dětí do péče náhradních rodičů postupují soudy v souladu se zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Osvojitelem se nemůže stát příbuzný v přímé linii a mezi osvojitelem a osvojenec musí být věkový rozdíl ne menší než 16 let. Dítě osvojením získává novou rodinu a dostává se na úroveň biologických dětí osvojitelů. Osvojitelé i osvojenec mají vzájemnou vyživovací povinnost a dědičné práva. Osvojením dítě získává nejstabilnější prostředí v rámci Náhradní rodinné péče. Na základě rozhodnutí soudu se do matriky osvojitelé zapisují jako rodiče dítěte. V současnosti je u nás právně osvojení začleněno do kategorie příbuzenství, nikoli do jiných forem péče o dítě.

Osvojení lze zrušit, ale jen ze závažných důvodů a to do tří let od rozhodnutí osvojení. Právní úprava také hovoří o tom, že osvojitelé nemohou tuto skutečnost dítěti zatajovat, platí pro ně povinnost seznámit dítě s osvojením nejpozději do zahájení školní docházky.

Práva a povinnosti pečující osoby: Plná rodičovská odpovědnost

Práva a povinnosti původní rodiny: Příbuzenské vztahy s původní rodinou zanikají (Sychrová, 2015).

Pěstounská péče

Pěstounem se může stát příbuzný dítěte nebo jiná známá osoba nebo osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování Náhradní rodinné péče. Dítě má možnost vyrůstat v rodinném prostředí. Osoba, která žádá o svěřování do pěstounské péče, musí splňovat tři základní podmínky- musí poskytnout záruku řádné péče, musí bydlet na území České republiky a musí souhlasit se svěřením do péče. Pěstounem může být jedinec nebo manželé, případně jeden z manželů, se souhlasem druhého. Soud může kontakt s rodiči z důvodů hodných zvláštního zřetele nepodporovat.

Náhradní rodina se nejdříve hledá mezi příbuznými, proto je také nejvíce dětí v péči příbuzných. Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma Náhradní rodinné péče. Stát poskytuje pěstounům finanční odměnu a hmotné zabezpečení dítěti. Do pěstoun-

ské péče dítě svěřuje soud a zrušena může být opět jen soudním rozhodnutím. Pěstounská péče má přednost před péčí ústavní.

Do pěstounské péče jsou umisťovány děti, o které se jejich rodina nemůže z různých důvodů starat.

Rodiče mohou zažádat o svěřením zpět do své péče. Pokud soud neshledá závažné důvody a je v nejlepším zájmu dítěte opětovná rodičovská péče, soud žádosti vyhoví. Kontakt s biologickými rodiči je v pěstounské péči zachován. Rodiče mají právo vědět, jak se dítěti daří a dokonce mají právo na osobní a pravidelný styk s dítětem.

Na druhé straně mají pěstouni povinnost vztah dítěte s rodiči umožňovat a prohlubovat.

Pěstounská péče je chápána jako forma dočasné péče s tím, že existuje možnost návratu do biologické rodiny. Pěstounská péče je pomoc státu rodině v krizové situaci a hlavním úkolem je ochrana ohroženého dítěte, podpora rodiny k návratu k péči o děti. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a končí zletilostí dítěte (Sychrová, 2015).

Právní úprava platná od 1. 1. 2013 stanovuje jako určující hledisko pro svěřením do pěstounské péče zájem dítěte. Nejlepší zájem dítěte je součástí práv dítěte, která jsou upravena v Úmluvě o právech dítěte. Respekt k nejlepšímu zájmu dítěte zvyšuje kvalitu jeho života.

Při hodnocení nejlepšího zájmu dítěte je třeba přihlídnout:

- k názoru dítěte,
- k jeho identitě,
- k zachování rodinného prostředí a vztahů,
- k péči o dítě, jeho ochranu a bezpečím,
- ke zranitelnosti dítěte,
- ke zdravotnímu stavu dítěte,
- k právu dítěte na vzdělání (Právo na dětství, 2013).

Práva a povinnosti pečující osoby: Pečuje o dítě, vychovává ho, zastupuje dítě jen v běžných záležitostech.

Práva a povinnosti původní rodiny: Rodičům trvá vyživovací povinnost. Nárok na výživné přechází na stát (Sychrová, 2015).

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Od roku 2006 u nás vznikla možnost pěstounské péče na přechodnou dobu nebo se také mluví o profesionální pěstounské péči. Tento druh pěstounské péče je uveden v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. v § 958. Podrobnosti stanovuje zákon o sociálně- právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Osoba, která může tento druh Náhradní rodinné péče vykonávat je zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování. Není osobou příbuznou nebo dítěti známou. Tato péče má časové omezení na dobu, kterou nemohou rodiče dítě vychovávat, nejdéle jeden rok. Po třech měsících je soud povinen přezkoumat, zda trvají důvody k náhradní rodinné péči (Sychrová, 2015).

Metodický pokyn MPSV č. 6/ 2009 hovoří o institutu Pěstounské péče na přechodnou dobu (dále PPPD). PPPD umožňuje dětem vyrůstat i krátkodobě v rodinném prostředí u proškolených pěstounů místo péče v ústavech. Pěstounská péče na přechodnou dobu by měla být využívána v případech, kdy rodiče po určitou dobu nemohou pečovat o dítě, ale je předpoklad návratu dítěte zpět do rodiny. Dále v případech, kdy se dítěti hledá dlouhodobější řešení formou pěstounské péče nebo osvojení. Tato péče je ideální pro děti, které musí žít dočasně mimo svoji rodinu. Dítě musí být důkladně připraveno na příchod do pěstounské péče na přechodnou dobu. Je důležité najít vhodný způsob s ohledem na věk dítěte. Pro dítě je důležité vysvětlení situace, plánování dalších kroků společně s dítětem, kvalifikovaně získaný názor dítěte, zachování kontaktu s biologickou rodinou a jiné.

Dále je tato péče ideální pro nově narozené děti svěřené soudem předběžným opatřením, do doby než uplyne lhůta 6 týdnů pro udělení souhlasu rodiče k osvojení nebo do doby pravomocného rozhodnutí soudu o splnění podmínek nezájmu rodičů o dítě (MPSV, Metodické doporučení č. 6, 2009).

Příprava žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu by měla zahrnovat témata stejná jako při přípravě na klasickou pěstounskou péči. U pěstounů na přechodnou dobu jde o rozsah příprav minimálně 70 hodin v malé skupině, cca 10 osob. Témata by se měla týkat pochopení smyslu pěstounské péče na přechodnou dobu a kontaktu a komunikace dítěte s biologickou rodinou. V rámci psychologických příprav jsou důležité témata týkající se

práce s dětmi, práce s dětmi se specifickými potřebami, zpracování vlastních prožitků a vztahy v pěstounské rodině. Důležitá je schopnost spolupráce s odborníky a podpůrnými službami. V rámci příprav na pěstounskou dobu na přechodnou dobu je důležitá příprava všech členů rodiny, hlavně dětí, které žijí ve společné domácnosti (MPSV, Metodické doporučení č. 6, 2009).

Práva a povinnosti pečující osoby: Pečuje o dítě, vychovává ho, zastupuje dítě jen v běžných záležitostech.

Práva a povinnosti původní rodiny: Rodičům trvá vyživovací povinnost. Nárok na výživné přechází na stát (Sychrová, 2015).

Poručenství s péčí

Poručníkem se může stát příbuzný dítěte nebo jiná známá osoba nebo osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování Náhradní rodinné péče. Soud stanoví dítěti poručníka v případě, pokud dítě nemá žádného z rodičů, který vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Rodiče buď zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručník má všechna práva jako rodič, kromě vyživovací povinnosti. Poručník, který osobně o dítě pečuje, má nárok na dávky pěstounské péče. Pokud je dítě původně v pěstounské péči a dojde například k odejmutí rodičovské zodpovědnosti, mohou být stávající pěstouni ustanoveni poručníky.

Práva a povinnosti pečující osoby: Poručník dítě vychovává, zastupuje dítě a spravuje jeho majetek. Podléhá doзору soudu a i některým rozhodnutím je třeba souhlas soudu.

Práva a povinnosti původní rodiny: Rodičům trvá vyživovací povinnost. Rodičovská zodpovědnost zanikla, je pozastavena nebo zrušena (Sychrová, 2015).

Poručenství bez péče

Poručník vystupuje v roli zákonného zástupce dítěte. Ustanovený poručník nemusí o dítě osobně pečovat. Výkon poručníka je pod pravidelným dohledem soudu ohledně správy jeho majetku a ohledně jeho osobních záležitostí. Poručník podává soudu zprávy o poru-

čenci, zpravidla jednou ročně. Jakékoli podstatné rozhodnutí, týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem (Středisko náhradní rodinné péče, 2014).

Práva a povinnosti pečující osoby: Poručník, zastupuje dítě a spravuje jeho majetek. Podléhá dozoru soudu a i některým rozhodnutím je třeba souhlas soudu.

Práva a povinnosti původní rodiny: Rodičovská zodpovědnost zanikla, je pozastavena nebo zrušena (Sychrová, 2015).

Opatrovník

Opatrovníkem se může stát kdokoliv, koho určí soud. Může být i orgán sociálně právní ochrany dětí. Opatrovník hájí zájmy dítěte a rozsah jeho práv a povinností stanoví soud.

Práva a povinnosti pečující osoby: Hájí zájmy dítěte. Práva a povinnosti stanoví soud.

Práva a povinnosti původní rodiny: Rodičovská zodpovědnost může být omezena (Středisko náhradní rodinné péče, 2014).

3.1 Děti v náhradní rodinné péči

...A ležím tiše,

novorozeně bez života,

nejsem ničím,

jsem dítě na prahu dveří,

v těsném povijanu a s přišpendleným jménem,

položené na šedivý schod,

pod zachmuřenou oblohou.

Opuštěný, napospas světu (Archerová, 1993, s. 8).

Hlavním cílem lidské bytosti je přežít. Děti, které se rodí nepřipravené pro samostatný život, jsou vybavené dvěma základními kompetencemi pro přežití. První kompetencí je schopnost vazby na člověka a druhou kompetencí je adaptace na měnící se prostředí. Adaptační procesy jsou řízeny v mozku. Mozek dítěte v prvních letech života dítěte prochází velkým vývojem. Vývoj mozku je závislý na kvalitě a množství podnětů, které do mozku přicházejí. Tyto podněty ovlivňují činnost mozku a mají vliv na dlouhodobý vývoj. Moderními metodami lze zobrazit rozdíl ve struktuře a činnosti mozku zanedbávaných a týraných dětí oproti dětem bez traumat. Mozek a svaly se rozvíjí nejvíce v oblastech, ve kterých jsou nejčastěji využívány. Proto pokud pro dítě znamená přítomnost matky uspokojování jeho potřeb, mozek aktivuje jiná spojení než u dítěte, pro kterého přítomnost matky znamená křik nebo špatné zacházení. Posilované mozkové spoje, které jsou často aktivované, spouští konkrétní způsoby chování. Projevy traumatizovaných dětí se proto můžou zdát neočekávané a neadekvátní. Délka traumatu a věk dítěte jsou faktory, které ovlivňují následky a možnosti nápravy. Tělesné a psychické projevy traumatu mohou trvat dlouho a negativně ovlivňovat další život dítěte (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Osvojené děti, nebo děti v pěstounské péči přišly na tento svět v různých situacích. Narodily se nezletilým matkám, rodičům, kteří je týrali, rodičům alkoholikům nebo rodičům bez láskyplného přijetí. Tyto děti si vždy ponесou svou minulost. Neviditelné jizvy, které zanechalo na nich týrání a zanedbávání, můžou dětem bránit žít spokojený život. Všichni jsme utvářeni genetickou výbavou a prostředím, ve kterém vyrůstáme. Nervový systém dítěte se vyvíjí v podmínkách jeho prvního domova- děloze. Výzkumy ukazují, že psychické rozpoložení matky během těhotenství může mít obrovský vliv na dítě již v prenatálním věku (Purvis, Cross, Sunshine, 2013).

Z anatomického hlediska existuje jedna paměť, která je tvořena spoji v mozku na základě podmíněných reflexů. Pro práci s traumatem je paměť rozdělována na implicitní a explicitní.

Implicitní paměť je využívána dítětem nevědomě – v limbickém systému. Jsou zde ukládány traumatické zážitky z raného dětství.

Explicitní paměť je využívána na vědomé zachycování faktů, souvislostí mezi jevy a postupně se rozvíjí. Explicitní paměť je málo spolehlivá- je ovlivnitelná vnějšími okolnostmi. Proto si dítě někdy osobu, která s ním špatně zacházela idealizuje- jde o vytěsnění příliš traumatických zážitků. Z této paměti jsou špatné vzpomínky vymazávány. Nevhodné zacházení s dítětem má za následek jeho trvalé pocity méněcennosti, stavy úzkosti, pocity

nedostatečnosti. Dítě používá různé obranné mechanismy. Rozpoznání těchto mechanismů je úkolem profesionála, který hodnotí vliv traumatu na dítě.

Dítě po odchodu z nepříznivého prostředí biologické rodiny přenáší následky traumatu do dalších prostředí (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Výzkumy ukazují, že do náhradní péče přicházejí děti z nestabilních rodin. Je to jeden z významných činitelů vzniku zdravotních problémů, emocionálního narušení a poruch chování dětí. Další výzkumy ukazují, že děti v náhradní péči mají handicap už v biologických základech. Souvisí to hlavně s genetikou, prostředím, ve kterém dítě vyrůstá a chováním matky během těhotenství. Mnozí autoři se shodují, že děti v náhradní péči vykazují zvýšený neuroticismus a poruchy psychického vývoje osobnosti. Je známo, že u dětí mladšího školního věku, které přejdou z ústavní výchovy do náhradní rodinné péče, se často významně zlepší jejich školní úspěšnost. Základním kritériem v rozhodování mezi dítětem a rodinou by měl být zájem dítěte (Škoviera, 2007).

V současné době se ve většině případů dětí v náhradní rodinné péči setkáváme s dětmi sociálně osiřelými. Tyto děti mají jednoho nebo dokonce oba rodiče, ale ti se o děti neumí, nechtějí nebo nemohou starat. Ve všech situacích jsou děti přednostně svěřovány do širší rodiny nebo v okruhu známých osob dítěte. Další volbou při řešení situace dítěte jsou zájemci o náhradní rodinnou péči vedení v evidenci krajského úřadu.

Děti do náhradní rodinné péče mohou přicházet:

- z původní rodiny
- z porodnice
- z kojeneckého ústavu
- z dětského domova nebo jiného školního zařízení
- ze zařízení vyžadující okamžitou pomoc
- ze zařízení pro osoby se zdravotním postižením
- z azylového domu.

Všechny tyto děti, tak jako jiné děti mají stejné potřeby, požadavky a práva- na lásku, bezpečí, výchovu, vzdělání, zdravotní a sociální péči. Důležitá je pro tyto děti naděje na nový spokojený život a tím by měl být život v nové náhradní rodině. Nová rodina by měla být

dobře připravena dětem poskytnout porozumění v jejich specifických potřebách a projevech (Bubleová a kol., 2010).

Nejčastěji jsou do náhradní rodinné péče svěřeny děti z porodnic, dětských nemocnic, z kojeneckých a dětských domovů. Děti jsou z těchto zařízení umístěny do náhradní rodinné péče na základě souhlasu rodičů nebo zákonných zástupců dítěte. Umístění lze provést i bez souhlasu rodičů a to na základě tzv. kvalifikovaného nezájmu rodičů či na základě zbažené rodičovské zodpovědnosti. Z původních rodin jsou děti do náhradní rodinné péče umisťovány jen ve výjimečných případech. Děti nejdříve projdou některým ze zařízení v citově neutrálním prostředí (Matějček a kol., 2002).

Základními důvody k umisťování dětí do náhradní rodinné péče, případně do ústavní péče jsou poruchy rodiny a poruchy rodičovství.

Poruchy rodiny souvisí s nedostatečným fungováním rodiny. Ve vztahu k dítěti jsou poruchy nezávislé a závislé na vůli rodičů. Rodinné fungování je založeno na vyjadřování pocitů v rodině, na organizaci rodiny pomocí pravidel, na citové blízkosti členů rodiny, na orientaci rodiny na vztahy a na podpoře míry závislosti členů rodiny.

Poruchy rodičovství vznikají, pokud se rodiče nemohou, neumí nebo nechťejí starat o dítě. Jde o tři dimenze, které bychom měli vnímat ve vzájemné kombinaci.

Pokud chceme znát charakteristiku dětí v náhradní rodinné péči, je důležité vědět, odkud tyto děti přicházejí a jaké měly doposud životní podmínky. Nejde jen o zdravé děti, ale i o děti se zdravotními, sociálními a psychickými problémy. Děti do náhradní rodinné péče přichází z rodin, které neplní svoji funkci, a jsou v nich zneužívané a zanedbávané (Sychrová, 2015).

Děti v osvojení

jsou ve většině případů ty, kterých rodiče pozbyla svá rodičovská práva. Spojením dítěte a nové osvojitelské rodiny vzniká společenství na celý život. Osvojení – adopci nebrání žádné zákonné omezení týkajícího se zdravotního stavu dítěte. Péče o takové dítě může být pro novou rodinu náročná. Osvojitelé upřednostňují zdravé a co nejmenší dítě do jednoho roku věku. Statistiky MPSV (2008) uvádí, že nejčastěji je v České republice osvojených dětí ve věku do dvou až tří let. Ve světě je adoptováno více děvčat než chlapců, uvádí se, že výchova chlapců hlavně v dospívání je náročnější. Osvojení přímo z biologické rodiny u

nás není tak časté. Jedná se o přímé osvojení, tzn., že rodiče dají předem souhlas k osvojení dítěte. Jinou možností je využití pěstounské péče na přechodnou dobu, která směřuje k adopci dítěte. Dítě nemusí být umístěno v prvních měsících života v kojeneckých ústavech (Sychrová, 2015).

Rodiče nejsou zákonnými zástupci dítěte, pokud byli zbaveni rodičovské odpovědnosti. Pokud dítě nemá v rodiči zákonného zástupce, soud mu určí opatrovníka, který dítě v řízení osvojení zastupuje, a to i v případě, kdy rodiče dali souhlas k osvojení předem. Do doby než je dítě osvojeno, může být dítě umístěno do péče budoucího osvojitele nebo do pěstounské péče osobě, která je v evidenci zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče zařazená jako vhodná pro osvojení i pro pěstounskou péči. Tento způsob náhradní rodinné péče je vhodný pro ty, kteří jsou ochotni přijmout dítě do jakékoliv formy péče a jsou ochotni odkrýt původní rodině svou identitu. Dítěti dává tento způsob naději na život bez ústavní péče nebo tento pobyt zkrátit (Bubleová a kol., 2010).

Souhlas rodičů s osvojením může být adresný- ke konkrétním žadatelům nebo blanketový- bez vztahu k osvojitelům. Adresný musí být podán rodičem písemně před soudem nebo na sociálním odboru obecního úřadu s rozšířenou působností podle místa, kde se rodič zdržuje. Souhlas může být dán rodičem nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Tento druh souhlasu s osvojením je možné odvolat až do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o osvojení. Blanketový souhlas lze ze strany rodičů odvolat pouze do nabytí právní moci rozhodnutí obecního úřadu s rozšířenou působností o svěřením dítěte do osvojení (Bubleová a kol., 2010).

Děti v pěstounské péči

jsou ty, které vyžadují trvalou individuální péči, a aby dítě mohlo být svěřeno do pěstounské péče, musí být splněny tři podmínky:

První podmínkou je neschopnost zabezpečení výchovy v rodině, druhou podmínkou je zájem dítěte o to, aby bylo svěřeno do jiného výchovného prostředí, a dítě úměrně svému věku se svěřením souhlasí a poslední podmínkou je vhodná osoba pěstouna, která se svěřením dítěte souhlasí.

Děti si do pěstounských rodin přinášejí různá traumata, můžou být deprivované, mají různá postižení nebo závažné onemocnění a možná právě proto jsou rodiči opuštěny. Každé z dětí jsou otiskem své rodiny. Životní styl rodiny a jejich způsob péče o dítě se podepisuje

na jejich vývoji. Jsou to děti, které mají rodinu, ale z různých důvodů nemohou v této rodině žít. Do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou umisťovány děti, u kterých se řeší možnost osvojení. Jedná se o dobu, která je potřebná k vyslovení souhlasu rodičů s osvojením nebo do vydání rozhodnutí, že souhlasu rodičů není třeba, nebo doba soudního řízení o zbavení rodičovské zodpovědnosti.

Děti svěřené do pěstounské péče mohou být:

- se zdravotními a psychomotorickými obtížemi
- s mentálním postižením
- s vývojovými a výchovnými problémy
- odlišného etnika
- sourozenecké skupiny
- starší děti
- děti s nejistou vývojovou prognózou (děti alkoholiků, drogově závislých,...)
- týrané, zneužívané, zanedbané děti, děti z nevyhovujícího sociálního prostředí
- děti matek z ústavní péče (Sychrová, 2015).

Pěstounská péče je institutem velmi rozmanitým tak, jak jsou rozmanité životní příběhy dětí (Bubleová a kol., 2010).

3.2 Rodičovství v náhradní rodině

Následky deprivace si děti přenášejí i do jiných prostředí, do kterých se dostanou. Vnitřní pracovní model těchto dětí obsahuje negativní předpoklady o jiných lidech a o sobě. Tento model bývá označován jako negativní pracovní model. Vývoj mozku je závislý na kvalitě a kvantitě zkušeností. V příznivém prostředí nedojde k opravě špatných zkušeností ani ke změnám ve fungování mozku. Formování vnitřního pracovního modelu je doba do tří let věku dítěte. V mezinárodní klasifikaci nemocí je uvedena reaktivní porucha vazby, kterou je označováno nepřiměřené sociální chování dítěte. Tato reaktivní porucha vzniká v důsledku nejisté vazby s pečující osobou. Dítě, které se dostane do příznivějšího prostředí, svým chováním bezděčně opakuje nepříznivé výchovné prostředí. To bývá častým důvodem selhání pěstounské péče. Pěstouni se těžko vyrovnávají s vlivem traumatizo-

vaných dětí na rodinu. V současné době se uplatňuje požadavek, aby náhradní rodiče traumatizovaných dětí byli speciálně vyškoleni. Tato specifická náhradní péče je nazývána terapeutickým rodičovstvím. Terapeutické rodičovství není totéž jako dostatečně dobré rodičovství. Dostatečně dobré rodičovství vystačí na výchovu netraumatizovaných dětí, reaguje na běžné potřeby dítěte a tím posiluje základní složku pozitivního vnitřního pracovního modelu – trvalý pocit důvěry a bezpečí. Základní pozitivní naladění z pocitu důvěry a bezpečí traumatizované dítě nemá (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Cílem terapeutického rodičovství je přestavba negativního vnitřního pracovního modelu na pozitivní model. Umožňuje dětem získat novou opravdnou zkušenost – život v rodině, která poskytuje opravdovou péči a oporu. Terapeutický rodič plánovaně a cíleně poskytuje dětem nové vzorce chování a komunikace, a posiluje chybějící dovednosti v řešení konfliktů. Učí děti přijatelnému a správnému chování a také je učí jaké je přijatelné a správné chování okolí. Smysl pro společensky přijatelné chování je u traumatizovaných dětí posunutý mimo hranice. Terapeutické rodičovství zaceluje mezery ve vývoji dítěte (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Delaney (in Matoušek, Pazlarová, 2010) považuje za nejvýznamnější strategie terapeutického rodičovství:

- určování jasných hranic mezi dovořeným a nedovořeným chováním
- verbalizace negativního pracovního modelu dítěte v případech, kdy začne ovlivňovat chod rodiny
- verbalizace potřeb dítěte s vyjednáváním jak by bylo možné potřeby naplnit
- organizování společných činností dítěte a náhradních rodičů, které vedou k pozitivním zážitkům všech

Nejdůležitější pro terapeutické rodičovství je podpora dítěte k přimknutí k pečující osobě. Tato schopnost je považována za nutný předpoklad zdravého duševního vývoje každého jedince. U traumatizovaných dětí je schopnost přimknutí k pečující osobě narušena. Terapeutický rodič pomocí různých technik cíleně pracuje na rozvoji schopnosti přimknutí. Terapeutické rodičovství klade na pěstouny velké nároky a proto je jejich výběr důkladný, příprava a následná podpora velmi důležitá. Pro terapeutické rodičovství je důležitým prvkem týmová práce. U dětí bez schopnosti přimknutí k pečující osobě platí, že čím mladší dítě se dostane do rodiny se stálou pečující osobou, tím rychleji se rozvine vazební chování. U dětí mladších než deset měsíců se tato schopnost dítěte vůči pěstounce objevila po

dvou týdnech a u dítěte starší jednoho roku se ani po dvou měsících tato schopnost neprojevila. Čas je při hledání náhradních rodičů nejdůležitějším faktorem.

Ze studií ve Velké Británii vyplývá, že úspěšní pěstouni jsou srovnatelně způsobilí k rodičovství jako úspěšní biologičtí rodiče. Umí dětem projevovat náklonnost, jsou citliví vůči jejich potřebám, jsou tolerantní, stanovují dětem hranice a dokážou jim poskytnout pocit bezpečí (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Specifikem pěstounství je jeho dočasnost. Biologický rodič neuvažuje nad ukončením vztahu se svým dítětem. Pro mnohé pěstouny je těžké vyrovnat se s touto skutečností. V úspěšných rodinách s dlouhodobou pěstounskou péčí se dítě stává součástí rodiny i po ukončení formální péče ze strany státu a právního vztahu. V případě pěstounské péče na přechodnou dobu se pěstouni vyrovnávají s odchodem dítěte například do původní rodiny, ke které mohou mít ambivalentní postoje. V těchto situacích je důležitá pomoc zúčastněných profesionálů. Biologičtí rodiče jsou geneticky naladěni vůči vlastním dětem a tím jsou i motivováni o své děti pečovat. Naproti tomu pěstouni přebírají péči o dítě vědomě, společné geny jim chybí, ale podle všeho geny nejsou nejdůležitějším faktorem pro rozvoj dobrého rodičovství. Klíčovým faktorem pro zdravý vývoj každého člověka je psychologické rodičovství a spočívá ve vnitřním přijetí dítěte. Dítě vnímá rodiče podle toho, kdo se k němu jako rodič chová (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Specifikem náhradního rodičovství je také míra odpovědnosti za problémy dítěte. Děti se do pěstounské péče dostávají proto, že jejich původní rodina nezvládla své rodičovství a děti si do rodiny přináší svou vlastní zátěž. Z tohoto důvodu pěstouni nemohou nést takovou odpovědnost za případné zdravotní, výchovné či jiné problémy. Pěstouni jsou v situaci, kdy často nerozumí příčinám problémů a je to pro ně těžká situace. Je důležité, aby profesionálové pomáhali pěstounům pochopit, že tyto problémy nejsou příčinou jejich rodičovství.

Sociální pracovník by měl být pěstounům nápomocen pro případ potřeby. Měl by být někým, kdo poskytuje emocionální, odbornou a praktickou pomoc. Sleduje naplňování potřeb a práv dítěte. Podpora profesionálů vede k rozšíření pěstounské péče a k její úspěšnosti (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Nejdůležitějším a nenahraditelným předpokladem náhradního rodičovství jsou osobnostní kvality, jako jsou psychická stabilita, altruismus, komunikativnost a prosociálnost. Aktivní postoj k životu a světu jsou neméně důležitým znakem budoucích pěstounů. Pozitivním faktem je vlastní biologické dítě a přijetí dítěte v širší náhradní rodině. Vzdělávání se

v náhradním rodičovství v oblasti vývojové psychologie, výchovy a psychopatologie je významným faktorem dobrého náhradního rodičovství. Zvláště pokud jde o vnitřně motivovaný zájem o tuto problematiku (Škoviera, 2007).

3.3 Socializace v náhradní rodině

Pocit vlastního já vtiskuje každému jedinci rodina. Lidská identita má dvě složky: sounáležitost a vymezení se. Živná půda pro tyto dvě složky, místo, kde se tyto složky vytváří a mísí, je rodina. V raném procesu socializace se právě na základě rodiny tvoří chování a vědomí vlastního já (Minuchin, 2013).

Jedinec se člověkem stává v průběhu socializace, výsledkem které je získání lidských způsobů psychické reakce, vnímání, myšlení, cítění a konání. Jde o vlastnosti, které umožňují žít ve společnosti. Každá společnost si vytvořila představy o tom, jak by měl člověk vykonávat svoje sociální role a jaké hodnoty by měli sdílet (Výrost, Slaměník, 2008).

Náhradní rodina nebývá pro dítě zdrojem primární socializace, ale je považována za sekundární. Dítě přijímá svět tak, jak mu ho rodina předkládá skrze významné druhé. Významné druhé si dítě nevybírá. Jedinec vnímá sám sebe tak, jak ho vnímají druzí. Svět, který ho obklopuje si internalizuje jako jediný možný. Tento svět si vtiskuje mnohem pevněji než při sekundární socializaci. Na děti v náhradních rodinách primární socializační prostředí působilo nedostatečně a mají se svými rodiči často negativní zkušenosti. Způsob socializace dětí v náhradní rodině má svoje specifické faktory.

Jde o komplexní osobnost dítěte, jeho zkušenosti, jeho vulnerabilní a resilientní vlastnosti, a o náhradní rodinu a její fungování (Sychrová, 2015).

Komplexní osobnost dítěte a jeho zkušenosti

Jde o vliv významných činitelů a faktorů, především

- Biologické činitele - genetické faktory, pohlaví, tělesný vývoj, zdravotní stav,
- Vývojové faktory - věk, psychický vývoj, mentální postižení, psychická deprivace nebo subdeprivace, sociokulturní handicapy,
- Sociální činitele – biologičtí rodiče, sourozenci, širší rodina,
- Situační činitele – délka pobytu dítěte v rodině, ústavu, vliv prostředí.

Vulnerabilní a resilientní vlastnosti

Vulnerabilní a resilientní vlastnosti mohou dítě znevýhodňovat nebo naopak zvýhodňovat v průběhu jeho socializace. Do významných zdrojů stresů pro dítě se řadí chybějící primární péče a umístění do pěstounské péče do jednoho roku věku. Rozvoj resilience ztěžují mýty, které mohou doprovázet dítě a uzavírají mu cestu ještě předtím, než jí začne jít. Každé dítě by mělo dostat šanci žít dobrý život. Dítě není odpovědné za rodinu, do které se narodilo. Důležité ve výchově dětí v náhradní rodině je dívat se na dítě pozitivně, hledat u něho talent a sílu, a vytvářet podporující prostředí, ve kterém se resilience buduje.

Náhradní rodina a její fungování

Rodina by měla fungovat ve čtyřech oblastech:

- Osobní fungování – spokojenost členů rodiny s rolí v rodině,
- Manželské (partnerské) fungování – soulad, porozumění, spokojenost v sexuální oblasti, kvalita vztahu náhradních rodičů,
- Rodičovské fungování – odpovědnost za výchovu dětí a spokojenost s rodičovskou rolí, zkušenost s vlastními dětmi,
- Socioekonomické fungování – ekonomická úroveň rodiny, její začlenění, sociální podpůrná síť (Matějček a kol., in Sychrová, 2015).

Podstatou socializace v náhradní rodinné péči je několik principů, které vedou k cíli socializace dítěte. Jde o potřebu dát dítěti trvalého vychovatele, dát dítěti trvalé postavení mezi sourozenci a dát mu trvalé prostředí. Jde o dlouhodobý proces s několika fázemi. V první fázi se dítě přizpůsobuje novým životním podmínkám, ve druhé fázi jde o adaptaci, ve kterém dítě své dřívější zkušenosti odsouvá a vylučuje to, co je v nové rodině nežádoucí. Včlenění do rodiny je třetí fází a v poslední čtvrté fázi jde o vstup do jiných socializačních prostředí, která trvá v podstatě celý život (Sychrová, 2015).

Adaptace dítěte v nové rodině je pro děti do 6 měsíců snazší, než pro starší děti. Starší děti prožívají období smutku, ztrácí své známé osoby, zažívá úzkost, stres a nedůvěru. Obrannými mechanismy jsou aktivní nebo pasivní reakce. Jejich projevy mohou poukazovat na poruchy připoutání – attachmentu (Sychrová, 2015).

Dle Archerové (2001) může dítě po příchodu do nové rodiny upadnout do regrese, může dojít ke sklouznutí vývojového stadia se všemi projevy.

Archerová (2001) dále píše o metodách, které podporují vazby mezi rodičem a dítětem a o naplňování jejich vzájemných potřeb. Rozvoj sebeuvědomování, podporu smyslového vnímání, oční kontakt, dotyky a učení vnímat své pocity, považuje za nejdůležitější.

Prvotní sžívání s novou rodinou trvá asi tři měsíce. Důležité je klidné, vlídné chování a radost nad dítětem (Sychrová, 2015).

Adaptace náhradních rodičů a dalších členů rodiny se neobejde bez zavedení nového rodinného systému. Součástí systému jsou nové činnosti s dítětem, práce v domácnosti nebo pravidla v domácnosti. Noví rodiče pocítují odpovědnost, nedůvěru v sebe sama, neznají dítě a mají strach z budoucnosti. Součástí adaptace může být fáze chladu po převzetí dítěte – postadopční deprese, která nesouvisí s hormonálními změnami. Souvisí s pocitem smutku po dosažení cíle, který si vyžádal hodně času, úsilí a třeba i značnou míru trpělivosti. V tomto okamihu je důležitá partnerská podpora.

Náhradní rodiče si dítě nějak představují, a pokud je realita jiná, může být adaptace provázena otázkami a negativními pocity. Náhradní rodiče mohou prožívat vychovatelskou trému, která bývá často doprovázena netrpělivostí a zavalením citů k dítěti, které se neumí bránit. Nedoporučuje se přijímat děti, pokud vlastní děti s přijetím nesouhlasí. Vstupem dítěte do rodiny se mění původní systém a každý člen rodiny se musí učit nové roli. Příchod dítěte do náhradní rodiny je možné popsat jako nepřirozený, protože nové přichodí dítě se nemusí stát nejmladším členem rodiny. Hlavním úkolem náhradních rodičů je zajistit dítěti soukromí, pocit bezpečí, pomoc při hledání identity a pomoc s vyrovnáním se s minulostí (Sychrová, 2015).

Rozvoj identity dítěte v náhradní rodinné péči je mnohem složitější než v běžné rodině s vlastními dětmi. Dítě v náhradní rodině se musí vyrovnat s tím, že z nějakých důvodů nemůže žít s rodiči. Je přirozené, že si pokládá různé otázky, na které hledá odpovědi. Proces tvorby identity je propojen se ztrátou. Vyrovnání se s faktem, že je člověk umístěný do náhradní rodiny je celoživotní úkol. Identitu lze vymezit na tři životní oblasti a to na hluboký pocit vlastní totožnosti, dále na ztotožnění jedince s jeho životními rolami a prožívání příslušnosti k určitým sociálním skupinám (Sychrová, 2015).

Vybudování vlastní identity je tedy trvalým a celoživotním procesem, který činí člověka člověkem. Utváří ji vše, co zažíváme, prostředí, ve kterém žijeme a také vědomí rodinné

historie. Rodinná historie nás může inspirovat, ale může být také hrozbou. S přímým kontaktem rodinné historie si její vliv ani neuvědomujeme, přesto nás provází celým životem.

Děti odebrané z rodiny mají proces budování osobní identity mnohem těžší, v podstatě si mnohé z nich musí budovat více identit. Nestálost ve vztazích a střídání pečujících osob způsobují opakované ztráty snižující pocit vlastní hodnoty. Nestálá péče ztěžuje identifikaci a pocit sounáležitosti s blízkými osobami, vrstevníky a širším společenstvím. U dětí s deprivací a bez blízkého vztahu je potřeba budování osobní identity podpořit umístěním do náhradní rodinné péče a upřednostnit ji před kolektivní ústavní péčí. U všech jedinců se už od narození rozvíjí vnímání toho, kým jsou. Vzájemné vztahy se členy rodiny, dětmi, hrají důležitou roli při budování jejich identity. Příslušnost k nějaké skupině nám dává pocit bezpečí, sebevědomí, emocionální sílu, se kterou se vypořádáme s problémy a výzvami. Důležitým úkolem pro pečující osoby je předat dětem respekt, lásku a povzbuzení při objevování světa i sebe sama. Dospělí můžou podpořit budování identity u dětí různého věku.

U dětí v raném období vývoje se rozvoj identity děje běžnými úkony péče, které jsou prováděny primárně pečující osobou.

U dětí předškolního věku se rozvoj identity děje hlavně posilováním kompetencí při rozhodování, seznámením se s okolím a srozumitelným vysvětlováním.

Děti školního věku rozvíjí svou vlastní identitu postupným rozvolňováním rodinných vztahů a hlavně budováním vztahů s vrstevníky ve škole a mimo školu.

Dospívající svou osobní identitu rozvíjí prostřednictvím plánování budoucnosti, realizací představ o nezávislém životě. U dospívajících je méně důležitá minulost, potřebují se zaměřit na budoucí život. Tím, že nejsou se svou vlastní rodinou, ztratili pocit otevřené budoucnosti. V běžné rodině dospívající opouští svou rodinu fyzicky, emocionálně a sociálně postupně, ale pokud jsou oddělení od svých lidí dříve, než jsou emocionálně zralí, tento úkol může být hodně těžký. Identita, to je integrace kognitivních, emocionálních a sociálních faktorů a tvoří sebevědomí a sebepojetí člověka. Je tvořena životními zkušenostmi, vzpomínkami, ale i jazykem, rasou, etnickým původem, náboženskou a státní příslušností, národností, pohlavím, sexuální orientací a mnoha dalším. Proces budování identity může být velmi obtížný, a proto potřebuje dítě v náhradní rodině dospělého, který mu pomůže pochopit jeho životní příběh.

Význam identity jako základní potřeby dítěte je začleněn v Úmluvě práv dítěte a v novém

Občanském zákoníku. Články Úmluvy č. 7, 8, 14, 15, 16 upravují tuto problematiku (Pěmová, Ptáček, Macela, 2014).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KOMPARACE SYSTÉMU PŘÍPRAVY ŽADATELŮ O PĚSTOUNSKOU/ PROFESIONÁLNÍ PÉČI NA PŘECHODNOU DOBU V ČR A NA SLOVENSKU

Již v úvodu diplomové práce je uvedeno, že cílem výzkumu je komparace přípravy pěstounů/ profesionálních rodičův ČR a SR v procesu schvalování pro výkon.

Zkoumáním oblastí, ve kterých je příprava pěstounů v jednotlivých státech uskutečňována, bude možné následně vyhodnotit podobnosti nebo odlišnosti. Pro ČR bude možné vyvodit doporučení v další přípravě pěstounů pro výkon PPPD.

4.1 Komparativní výzkumná strategie

Komparativní výzkumná strategie slouží v sociální politice a sociální práci ke zkoumání makrosociálních jednotek. Jednotky představují státy nebo organizace. V centru pozornosti mohou stát jevy – vlastnosti státu nebo organizací, které poskytují sociální služby. Tato metoda slouží k porovnání makro nebo mikrosociálních jednotek. Hledá u těchto jednotek vzájemné podobnosti a odlišnosti (Žižlavský, 2003).

Srovnávání je obecný poznávací prostředek. Jde o základní myšlenkovou operaci, kterou používáme neustále.

Komparativní metoda obsahuje následující kroky:

- **Formulace problému** obsahuje objekt zkoumání a určuje cíle výzkumu. Sběr dat, jejich třídění a následná interpretace vychází z formulace výzkumného problému.
- **Popis (deskripce)**, jejím cílem je uvědomit si srovnávané jevy. V komparatistice existují dva odlišné přístupy k získávání a zpracovávání dat. Jedním z nich je případově orientovaný – kvalitativní a druhým je analyticko – empirický, tedy kvantitativní. Výběr jednoho či druhého závisí na počtu zkoumaných objektů a na účelu výzkumu. Jde zde opět o formulaci výzkumného problému. Data mohou být zjišťována pozorováním v terénu nebo pomocí studia dokumentace – legislativních zákonů, dokumentů. Pro zjišťování zdrojů informací jsou ve srovnávacím výzkumu používané metody jako pozorování, rozhovor, dotazník a nejčastěji obsahová analýza.
- **Porozumění (interpretace)**

Čtyři faktory, které znesnadňují porozumění a interpretaci plynou z oblasti historické, kulturní, jazykové a světonázorové. Jde o porozumění a výkladu (interpretace) výpovědi, textu.

- **Juxtapozice (tvorba kostry)**

Juxtapozice není ještě srovnáním. Jedná se o postavení jednotlivých charakteristik vedle sebe. V této fázi již vzniknou shody, podobnosti, rozdíly. Za komparativní lze považovat pouze postup, který se vztahuje ke konkrétnímu problému.

- **Vlastní srovnání**

Jedná se o vyšší stupeň zobecnění. Toto stádium komparace je výzkumnou fází, kterou můžeme nazvat sekundární interpretací. Tato fáze by měla stanovit trendy, případně návrh kroků ke zlepšení situace v daném problému (Pedagogická orientace, Vlček, 2015).

Dle Rysa (2004, s. 11) je „snaha poučit se z příkladu jiných zemí“ dokonce základním motivem pro mezinárodní komparaci. Komparace pomáhá hlubšímu pochopení situace ve vlastní zemi, zpochybňuje samozřejmost domácích řešení a je nutným podkladem při vytváření „mezinárodně uznávaných konceptů“.

4.2 Objekt zkoumání a cíl výzkumu

Objekty komparace jsou systémy přípravy žadatelů o pěstounskou/ profesionální péči na přechodnou dobu v ČR a SR. Zaměříme se na systémy přípravy žadatelů v jednotlivých státech, jedná se tedy o průřezovou komparaci.

Země jsou si blízké a podobné, jedná se tedy o metodu souladu.

Cílem výzkumu je porovnat systém přípravy žadatelů o výkon péče v ČR a SR. K dosažení cíle práce je použita metoda interní analýzy. Jedná se o kvalitativní komparaci, ve které nás zajímají podobnosti a odlišnosti mezi makrosociálními jednotkami. Je provedeno výběrové šetření v rámci makrosociálních výzkumných jednotek.

Metodou získání dat je analýza dokumentů, například zákonů daných zemí, vyhlášek, metodiky veřejných orgánů i neziskových organizací ve zkoumaných zemích. Analýza dokumentů je standardním nástrojem jak pro kvantitativní, tak pro kvalitativní výzkum. Kvalita-

tivní výzkum umožňuje zkoumat procesy a navrhovat teorie a získává detailní popis při zkoumání událostí či jednotlivců (Hendl, 2008).

Byly stanoveny následující kritéria, podle kterých bude provedena komparace systému příprav žadatelů o pěstounskou/ profesionální péči na přechodnou dobu:

- Kritéria zájemců o pěstounskou/ profesionální péči
- Subjekt, který zajišťuje přípravy
- Požadované vzdělání, časový rozsah příprav
- Témata příprav
- Kdo rozhoduje o zařazení pro výkon pěstounské/ profesionální péče

4.3 Charakteristika systému přípravy žadatelů o PPPD

Pěstounská péče na přechodnou dobu v ČR nebo profesionální pěstounská péče v SR není novinkou. V zahraničí je již několik desítek let využívána a modely Rakouska, Velké Británie a Slovenska stály u zrodu vzniku PPPD v ČR. Tato kapitola se zabývá systémem přípravy žadatelů o PPPD.

4.3.1 Kritéria výběru pěstounů pro PPPD v ČR

Osoby, které poskytují pěstounskou péči na přechodnou dobu, jsou profesionály, kteří vykonávají specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti. Dítěti by měli poskytnout stabilní a láskyplné prostředí po dobu několika měsíců. Péče pěstounů v PPPD by měla dětem pomoci vyrovnávat se s traumaty a ztrátami z minulosti a připravit je na přechod do trvalé péče, případně zpět do původní rodiny. Pěstouni v PPPD potřebují dobré komunikační schopnosti, protože budou spolupracovat s biologickou rodinou dítěte či budoucí náhradní rodinou. Také se budou podílet na práci odborného týmu, poskytujícího podporu dítěte a jeho rodině.

PPPD by měla dětem nabídnout stabilní a klidné prostředí, proto je potřeba posoudit tyto oblasti života žadatelů:

- **Rodinnou situaci:**

- stabilitu partnerského svazku, zpravidla 5 let společného soužití bez aktuálních konfliktů
- osoby bez partnerského vztahu přijímají své postavení a v danou chvíli nehledají partnerský vztah
- zpravidla max. 1x rozvedení žadatelé, důležitý je indikátor schopnosti navázat a udržet stabilní vztah, a tím i rodinné prostředí
- naplňování potřeb stávajících dětí v rodině nesmí být případným přijímáním dětí na přechodnou dobu ohroženo. Děti žijící v rodině by neměly mít závažné výchovné problémy, chronické potíže a traumata
- děti v rodině mají být schopny pochopit smysl PPPD, schopny pochopit smysl PPPD jsou děti ve věku 8-10 let věku
- všechny děti v rodině mají vytvořený bezpečný a pevný vztah ke svým rodičům (pěstounům)
- rodina má kapacitu věnovat se dítěti na přechodnou dobu, v rodině, kde je více než 3 děti je zpravidla kapacita vyčerpána

- **Životní zabezpečení a bydlení:**

- kvalita, vybavenost a stabilita bytových podmínek umožňují vytvořit přijímanému dítěti prostor a soukromí
- pěstoun by měl být připraven opustit zaměstnání, aby se mohl dítěti věnovat na celý úvazek
- socioekonomická úroveň rodiny je stabilní, aktuální situace rodiny je bez vážných problémů (bez exekuce, výrazného zadlužení), které by mohli výkon PPPD znesnadnit či oslabit

- **Osobnostní charakteristiky a zdravotní stav:**

- péče o děti na přechodnou dobu vyžaduje osobnostní zralost a životní zkušenosti, může být vyčerpávající a náročná, proto se zohledňuje i věk (rozmezí 28- 65 let) a zdravotní stav žadatelů

- trestní bezúhonnost (jako u jiné formy NRP), v anamnéze jsou vyloučeny závislosti, prostituce
- očekává se spolupráce s dalšími odborníky a také výrazný vlastní podíl na sociálně právní ochraně dětí, pěstouni by měli mít dostatečné intelektové schopnosti
- důležité je vyloučení patologie osobnosti, psychických poruch, členství v rizikové skupině
- zralost, uvědomění si svých předností a nedostatků
- trpělivost
- motivace
- neočekávání vděku od přijatých dětí
- připravenost děti předat dál
- nemít nezpracovaná traumata či nedořešené ztráty z minulosti
- sebereflexe, schopnost uznat vlastní chybu
- schopnost děti přijmout a dávat jim lásku

- **Podpůrná síť:**

- možnost opory přátel a příbuzných
- dostupnost odborné péče pro pěstouny a přijaté dítě, ochota pěstouna přijmout pomoc a podporu
- dostupnost podpůrných a odborných služeb

Při posuzování žadatelů se postupuje individuálně. Je důležité hovořit se žadateli o smyslu jednotlivých kritérií a všechna rozhodnutí srozumitelně vysvětlit a zdůvodnit (MPSV, Macela, 2013).

Příprava žadatelů o PPPD v České republice

Od 1. Června 2006 byla právní úprava pěstounské péče doplněna o novou speciální úpravu, která by měla umožnit dětem rychlejší cestu do náhradní rodiny, a to o pěstounskou péči na přechodnou dobu (Bubleová, 2010). Zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálně právní

ochraně dětí zavedl povinnost odborné přípravy náhradních rodičů před přijetím dítěte. Zajišťují ji krajské úřady.

Vzdělávání v oblasti náhradní rodinné péče je nezbytné. Připravuje náhradní rodiny na přijetí dítěte a po umístění napomáhá socializaci dítěte i rodiny. Účast na odborné přípravě je součástí procesu posuzování žadatelů o PPPD.

Odbornou přípravu realizuje OSPOD na krajské úrovni nebo pověřená organizace na základě metodického doporučení MPSV ČR 6/2009. Toto metodické doporučení je jen vodítkem pro realizátory přípravných kurzů. Doporučení se věnuje zejména obecnému rámci PPPD. Kurzy příprav žadatelů o PPPD jsou v jednotlivých částech ČR odlišné. Přípravy by měly probíhat v malé skupině 10 osob, v rozsahu minimálně 72 hodin. Základem může být společná příprava žadatelů o pěstounskou péči a žadatelů o PPPD. Na tuto základní část navazuje nastavbová část, ve které se příprava zaměřuje na sebezkušenost žadatelů, prověřuje se interakce v zátěžových situacích a schopnost spolupráce. U žadatelů o PPPD se doporučuje připravit všechny členy rodiny, včetně dětí již v rodině žijících (MPSV, Metodické doporučení č. 6, 2009).

Příprava je rozdělena do několika jednodenních či víkendových setkání. Uskutečňuje se formou přednášek, skupinových diskusí a výcvikových seminářů. Během těchto činností jsou žadatelé pozorováni a jejich reakce jsou vyhodnocovány. V rámci příprav se žadatelé setkávají s odborníky jako sociální pracovník, dětský lékař, dětský psychiatr, psycholog, soudce, pracovníci doprovázejících organizací. Důležitou součástí je také setkání s již stávajícími pěstouny. Výměna zkušeností a očekávání může být velmi přínosná. MPSV ČR očekává od žadatelů PPPD specializaci na určitou skupinu dětí. Součástí odborného posouzení je tedy zvážení na jakou cílovou skupinu dětí se pěstouni zaměří. Důležité je proškolení ve specifikách vybraných skupin. Jedná se například o práci s tělesně či mentálně postiženými dětmi, s dětmi s CAN, dětmi závislých rodičů.

V rámci procesu transformace systému péče o ohrožené děti je zaváděn nový systém pro nábor, výběr, přípravu a doprovázení náhradních rodin. Jedná se o systém PRIDE (Parent Resources for Information Development Education). Systém PRIDE se liší obsahem, přístupem, pozitivním náhledem na rozvoj rodičovských kompetencí a potenciálem dalšího doprovázení v době, kdy už rodiny o děti pečují. Přípravy PRIDE vychází z podpory a rozvoje rodičovských kompetencí.

Jedná se konkrétně o následující kompetence:

- chránit děti a starat se o ně
- naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj
- podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami
- vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život
- pracovat jako člen profesionálního týmu.

Přípravy PRIDE sestávají ze skupinových setkání a z individuálních návštěv v rodinách žadatelů. Ukončeny jsou panelovým setkáním všech účastníků a odborníků. Lektoři vedou přípravy ve dvojicích, které tvoří vždy jeden odborník z oblasti náhradní rodinné péče a jeden zkušený náhradní rodič – osvojitel či pěstoun (MPSV, Analýza implementace systému PRIDE, 2015).

Podle ustanovení § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zahrnuje odborné posouzení pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče také zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu.

Sociální pracovník OSPOD po podání žádosti žadatelem nejprve provede sociální šetření v místě jeho bydliště, sám si zajistí opis z evidence Rejstříku trestů zájemce, stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování pěstounské péče, ve které žadatel žije. Žadatel dodá rodný list, příp. i oddací list, lékařský posudek a posudek od zaměstnavatele, doklad o příjmech (v případě OSVČ daňové přiznání).

Po zpracování těchto podkladů je žádost postoupena krajskému úřadu, který po kladném zhodnocení spisové dokumentace zařadí žadatele do přípravy pro výkon pěstounské péče.

Za přípravy žadatelů o pěstounství je v České republice zodpovědný stát, resp. v přenesené působnosti jednotlivé kraje, které buď přímo přípravu realizují, nebo její realizaci pověří jiný subjekt (příspěvkovou organizaci, neziskovou organizaci). Tento subjekt musí dle §48 odst. 2, písm. e) zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí získat pověření k zajišťování přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny. Při realizaci příprav by se kraje a pověřené subjekty měly řídit Metodickým doporučením MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu.

Krajský psycholog zpravidla po přípravách provádí psychologické vyšetření žadatelů, které zahrnuje rozhovor a použití dalších diagnostických metod. Výstupem tohoto vyšetření je

zpráva krajského psychologa, která obsahuje závěry vyšetření. Krajský psycholog se poté setkává se žadateli v místě bydliště, k závěrečnému rozhovoru v případě přítomnosti nezletilých dětí v rodině. Výstupem závěrečné konzultace s psychologem je závěrečná psychologická zpráva, která obsahuje pouze doporučující či nedoporučující stanovisko. To je postoupeno ke konečnému rozhodnutí krajskému úřadu. Žadatelé poté obdrží správní rozhodnutí příslušného krajského úřadu o zařazení do evidence pěstounů (Metodika přípravy k pěstounství, 2011).

Proces přípravy:

Subjekt, který se rozhodne zajišťovat přípravu zájemců o pěstounství, musí mít od krajského úřadu vydáno pověření k této činnosti. Za celý proces příprav je pak zodpovědný koordinátor.

Příprava zájemců o pěstounství se skládá ze dvou hlavních částí – individuálního vyhodnocení a skupinové přípravy. Jednotlivé části na sebe mohou navazovat nebo se i časově prolínat. Celý proces trvá 5-6 měsíců (v některých případech i rok), tuto dobu je žádoucí dodržet a neurychlovat přípravu vzhledem k tomu, že zájemce potřebuje dostatečný čas pro své rozhodnutí, pro zjištění jasné představy, co obnáší být pěstounem.

Skupinová příprava je nedílnou součástí celého procesu přípravy zájemce na výkon pěstounské péče. Cílem skupinové přípravy je předat zájemcům teoretické poznatky z oblasti náhradní rodinné péče, přiblížit jim důvody, pro které děti potřebují pěstounskou rodinu a co bude role pěstouna v každodenním životě obnášet. Zájemci si vyzkouší v kazuistikách a cvičeních roli pěstounů také prakticky. Skupinová příprava může předcházet nebo probíhat paralelně s individuálním vyhodnocením zájemce. Přípravu zajišťují lektoři skupinových příprav, kteří jsou také zodpovědní za zpracování závěrečné zprávy z průběhu příprav za každého zájemce.

Obsah skupinové přípravy

Jednotlivá témata kurzu Přípravy k pěstounství, která by měla být se zájemci podrobně probrána, jsou uvedeny níže. Ke každému tématu jsou uvedeny nejdůležitější informace, které by žadatelé měli znát.

1. schůzka - Co všechno pěstounství obnáší?

Cílem této schůzky je pomoci žadatelům uvědomit si, co všechno pěstounství obnáší, a seznámit je s nejdůležitějšími tématy, kterým bude věnována pozornost na dalších schůzkách.

Žadatelé se podrobně seznámí s tím, proč bývají děti a mladí lidé svěřováni do náhradní péče, a dozví se o způsobech, jakými je možné naplňovat potřeby těchto dětí a mladých lidí. Kromě toho jsou vymezena základní pravidla fungování skupiny a stanovena podoba následujících setkání.

Cíle první schůzky je seznámit žadatele s materiálem „Příprava k pěstounství“ a blíže se podívat na roli pěstouna.

2. schůzka - Identita a šance v životě

Žadatelé se během druhé schůzky dozvědí, že každé dítě, které je svěřováno do pěstounské péče, má svou specifickou minulost – pěstouni se tak musí neustále vyrovnávat se skutečností, že jejich práce je spojena s velkou různorodostí.

V dospělosti potřebuje každý jedinec pocit jistoty pramenící z vlastní identity, jež si s sebou každý přináší ze své biologické rodiny. Pěstouni si musí uvědomovat hodnotu zázemí dětí, z něhož pocházejí, a pomáhat dětem získat pocit hrdosti na svou identitu. Svěřované děti do pěstounské péče můžou být výrazně znevýhodňováni. Můžou se setkat s diskriminací vůči sobě samým z takových důvodů, jako je postižení, etnický původ, sexuální orientace nebo náboženské vyznání. Děti a mladí lidé v pěstounské péči však mohou navíc zažívat nepříjemné zacházení nebo být terčem nadávek proto, že jsou považováni za odlišné, nebo jednoduše proto, že žijí v náhradní péči. Tato schůzka je součástí přípravy, kterou pěstouni potřebují, aby se dovedli diskriminaci postavit a také se zastat dětí, které jsou jim svěřené do péče.

Cíle druhé schůzky:

- Přiblížit skupině zkušenosti a příběhy mladých lidí, kteří nežijí se svými rodinami.
- Zdůraznit důležitost toho, aby měly děti a mladí lidé pocit jistoty ve vztahu k vlastní identitě.

- Podívat se na to, jaký dopad mohou mít předsudky a diskriminace na šance dětí a mladých lidí v životě.
- Všichni mladí lidé mají svoji minulost a je pro ně důležité, aby si tvořili pozitivní identitu – je nezbytná pro jejich sebeúctu.

3. schůzka – Spolupráce s ostatními

Pěstouni, kteří pečují přímo o děti, musí být schopni spolupracovat s dalšími lidmi. Pěstouni, kteří mají pomáhat dětem, které se vyrovnávají s odloučením, ztrátou, zneužíváním, zanedbáváním, změnami, musí být schopni týmové práce. Pěstouni jsou důležitými partnery při plánování péče o dítě. Tato schůzka je důležitá v otázkách partnerství a spolupráce nejen s odborníky, ale i s biologickou rodinou dítěte.

Cíle třetí schůzky:

- Podívat se, jak pěstouni spolupracují s dalšími lidmi.
- Zjistit, jak vzájemně spolupracují pěstouni, sociální pracovníci a další odborníci.
- Práce pěstounů se odehrává v určitém právním rámci.
- Do poskytování pěstounské péče je zapojena celá rodina pěstouna.

4. schůzka - Porozumění dětem v pěstounské péči

Pěstounská péče může přinášet mnoho radostí a uspokojení, hlavně pokud mohou pěstouni sledovat pokrok, který děti dělají. Na druhou stranu se pěstouni velmi často setkávají s obtížemi, které přináší péče o děti s negativním či problematickým chováním. V těchto případech musí pěstouni pochopit, že toto chování má svůj původ v nejranějších zážitcích dítěte. Pokud pěstouni pochopí důvod problémového chování, budou moci lépe pomáhat dětem a mladým lidem změnit se. Důležité v tomto procesu je znalost vývoje dítěte a uvědomění si významu vztahů a vazeb. Zážitky dětí se zneužíváním, zanedbáváním a odloučením ovlivňují schopnost dítěte důvěřovat. Pěstouni by měli dítěti vytvořit prostředí, ve kterém bude mít pocit bezpečí a jistoty. V tomto prostředí si bude moci budovat svou sebeúctu a posilovat svou vnitřní jistotu a psychickou odolnost.

Cíle čtvrté schůzky:

- Seznámení se základními znalostmi týkající se vývoje dítěte, vztahů a vazeb, a snaha o pochopení toho, jak mohou být vývoj dítěte, vztahy a vazby ovlivněny dosavadními zkušenostmi a zážitky.
- Porozumění problematickému chování a umět se s ním vypořádat.
- Seznámení žadatele s tím, jak mohou dítěti vytvořit prostředí, ve kterém bude mít pocit bezpečí a jistoty, a tak přispět k budování jeho sebeúcty a posilování vnitřní jistoty a odolnosti.

5. schůzka - Bezpečná péče

Obsahem je téma zneužívání dětí a jeho dopad na práci pěstounů a na jejich rodiny. Důležitá je obezřetnost při informování o skutečnostech týkajících se poskytování péče dětem, které byly zneužity a nevyvolat při tom zbytečné obavy či znepokojení.

Cílem je odstartovat dlouhodobý proces seznamování se s tím, jak mohou pěstouni zajistit bezpečnější prostředí k poskytování péče. Pěstouni budou předvídat možná rizika a budou si vědomi potřeb dětí. Jde o možnost zavedení „pravidel bezpečnější péče“ ve svých rodinách.

Cíle páté schůzky:

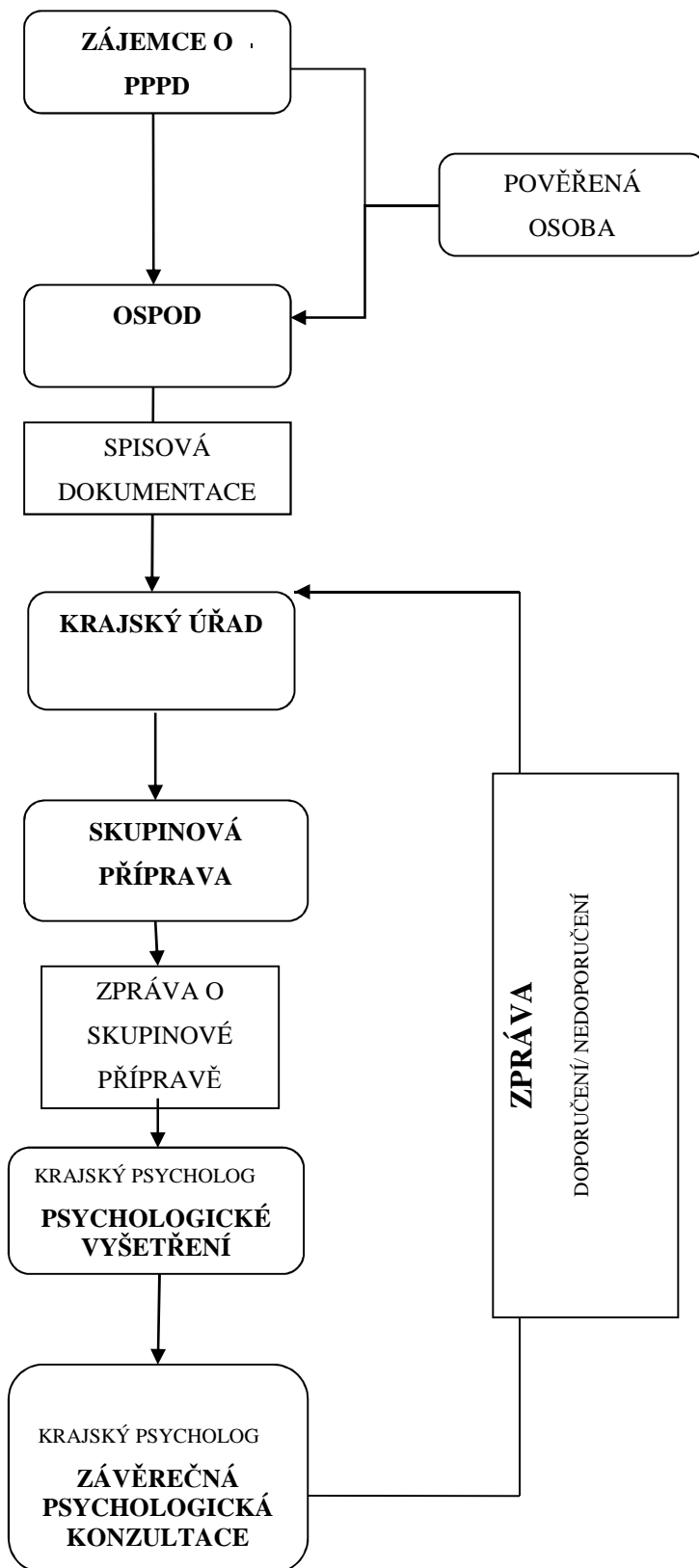
- Ukázat důsledky zneužívání dětí, a jakým způsobem mohou pěstouni začít reagovat na potřeby dětí a mladých lidí, kteří byli zneužíváni.
- Zjistit, jaké změny budou muset žadatelé provést v životě rodiny, aby mohli zohlednit potřeby spojené s poskytováním pěstounské péče.

6. schůzka – Přechody z péče do péče

Změna bývá důvodem k obavám. Dětem, které jsou svěřeny do pěstounské péče, přináší opakovanou zkušenost ztráty, odmítnutí a bolesti. Opětovné setkání se členy vlastní rodiny, přesun do adoptivní rodiny, dlouhodobé umístění do pěstounské péče nebo pobyt v náhradní péči – každé dítě potřebuje někoho, na koho se může obrátit, kdo citlivě reaguje a respektuje jeho názory. Důležitým úkolem pěstounské péče je zajistit kontinuitu života dítěte a poskytnout mu pozornost a náklonnost. Pěstouni se svými schopnostmi a dovednostmi jsou pro děti svěřené do jejich péče hlavními vzory a potřebným zázemím.

Cíle šesté schůzky:

- Uvědomit si dopad některých běžných změn na děti svěřené do pěstounské péče.
- Zjistit, jak mohou pěstouni pomoci dětem a mladým lidem vyrovnat se změnami (Metodika přípravy k pěstounství, 2011).

4.3.2 Kritéria výběru pěstounů pro PPPD – profesionální rodinu v SR

Institut profesionální rodiny, jak je nazýván na Slovensku, je nejbližší českému institutu PPPD, i když se některých ohledů od sebe liší. Profesionální rodina na Slovensku nespadá pod pěstounskou péči. Profesionální rodina se z právního hlediska řadí pod ústavní výchovu a ze sociálního hlediska profesionální rodinu lze zařadit do formy náhradní rodinné péče. Dle zákona č. 305/2005 Z. z., má výchova v rodině přednost před ústavní výchovou.

V rodinném domě nebo bytě lze zřídit jen jednu skupinu nebo diagnostickou skupinu, a pokud jsou vytvořeny vhodné podmínky odpovídající potřebám dětí i jednu specializovanou samostatnou skupinu.

Profesionální náhradní rodina není formou náhradní péče, ale formou ústavní péče. Informace jsou dostupné v Zákoně č. 36/2005 Z. z. o rodině a zákon 305/2005 Z. z. o sociálně-právně ochraně dětí a sociální kuratele.

Profesionální rodič poskytuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou ve svém vlastním rodinném prostředí a to 24 hodin denně. V tom je výkon profesionálního rodičovství podobný náhradní rodinné péči. Profesionální rodičovství je pracovněprávním vztahem, protože je organizační součástí dětského domova. Jeden profesionální rodič může mít v osobní péči nejvíc tři děti. V případě více dětí (například širší sourozenecké skupiny) se mohou stát zaměstnanci dětského domova oba manželé. Do profesionální rodiny je vhodné umístit i starší dítě nebo dítě s výchovnými problémy nebo dítě tělesně či duševně postižené.

Fyzické osoby, které mají zájem o výkon profesionálního rodičovství, jsou v pracovněprávním vztahu s dětským domovem. Péče o děti je vykonávána v domácím prostředí zaměstnance nebo v rodinném domě nebo bytě poskytnutém dětským domovem. Pro výkon profesionálního rodičovství musí fyzická osoba splňovat určitá kritéria:

- Kvalifikační předpoklad
 - nejméně úplné středoškolské vzdělání
 - osobní kvalifikační předpoklad zvláštního předpisu dle Vyhlášky č. 437/2009
 - příprava na profesionální výkon náhradní péče v rozsahu 40 hodin
nebo
 - nejméně úplné středoškolské vzdělání

- příprava na profesionální výkon náhradní péče v rozsahu 60 hodin
nebo
 - vysokoškolské vzdělání druhého stupně
 - osobní kvalifikační předpoklad zvláštního předpisu dle Vyhlášky č. 437/2009
 - příprava na profesionální výkon náhradní péče v rozsahu 40 hodin
(v případě, že dítě vyžaduje zvýšenou péči na základě výsledků odborné diagnostiky z důvodu poruchy chování, drogové závislosti nebo jiné závislosti (Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky, 1996).
- Rodinné zázemí
 - Bytové podmínky
 - Prostorové podmínky pro dítě
 - Výchovné dovednosti
 - Dosavadní zkušenosti

Všetchna kritéria jsou posuzována odborným týmem organizační části dětského domova. Odborný tým tvoří ředitel dětského domova, sociální pracovník a psycholog, který je součástí dětského domova (Mosty k rodině, 2011).

Dle Zákona č. 305/2005 Z. z. § 53, odst. 11, písm. c, je součástí písemného zhodnocení uchazeče o profesionální rodičovství zhodnocení zájmu uchazeče, uvedení motivace pro výkon práce a uvedení závěru, jestli uchazeč absolvoval, či neabsolvoval přípravu na vykonávání náhradní péče.

Příprava žadatelů o profesionální rodičovství ve Slovenské republice

Přípravu žadatelů o profesionální rodičovství zajišťuje orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately podle místa sídla dětského domova nebo kterýkoliv orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately po domluvě s dětským domovem, který fyzickou osobu zaměstnává nebo akreditovaný subjekt, který má udělenou akreditaci na přípravu na profesionální výkon náhradní péče po dohodě s dětským domovem, který fyzickou osobu zaměstnává (Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, 2009).

V současné době vykonávají přípravu na profesionální rodičovství akreditované subjekty:

- Návrat, o. z.
- Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar
- Detské centrum Slovensko

V přípravě na profesionální výkon péče jde hlavně o:

- Poskytnutí základních informací
 - o náhradní rodinné péči
 - o psychickém vývoji, fyzickém vývoji a sociálním vývoji dítěte a potřebách dítěte
 - o právech dítěte v ústavní péči
- nácvik praktických zručností ve výchovné práci dětí a mládeže
- písemné zhodnocení přípravy
 - zhodnocení zájmu fyzické osoby o získání informací
 - uvedení motivace fyzické osoby pro výkon profesionálního rodičovství
 - uvedení závěru, že fyzická osoba absolvovala nebo neabsolvovala přípravu pro výkon profesionálního rodičovství

Informace o možnostech absolvování přípravy na profesionální výkon rodičovství poskytuje zájemcům každý úřad práce, sociálních věcí a rodiny, odbor sociálních věcí a rodiny, úřad sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately.

Zájemce, který absolvuje přípravu na výkon profesionálního rodiče, může žádat o zaměstnání v dětském domově jak státním tak nestátním nebo v krizovém centru. Důležité je, aby byl dětský domov v blízkosti bydliště profesionálního rodiče. Dětský domov musí mít volné místo a vybírá nejvhodnějšího kandidáta – profesionálního rodiče. Na místo profesionálního rodiče je zájemce přijat na základě výběrového řízení. Výběrové řízení vypisuje ředitel dětského domova.

Výběrové řízení obsahuje tři části:

- diagnostika žadatele prostřednictvím psychologických testů

- je zaměřená na osobnostní charakteristiku
- na riziko psychopatologie
- na kognitivní charakteristiku
- na sociální a rodinný kontext
- ústní pohovor
 - je zaměřený na zjišťování motivace žadatele
 - na jeho předchozí pracovní zkušenosti
 - na poznatky získané během přípravy na profesionální rodičovství
 - na osobnostní charakteristiku
 - na komunikační zručnosti
- návštěva žadatele v jeho domácnosti
 - zjišťuje se připravenost ostatních členů domácnosti na přijetí dítěte do profesionální rodiny
 - zjišťuje se širší sociální kontext žadatele

Role profesionálního rodiče je složitá. Jde o spojení role rodiče a role profesionála – vychovatele. Snaha o vyvážení obou rolí je součástí obsahu přípravy na profesionální výkon rodičovství.

Úkoly profesionálního rodiče jsou náročné a v podstatě jde o životní poslání:

- bezpodmínečné přijetí dítěte do své rodiny
- zmírnění dopadu traumat z opuštění
- uspokojení zanedbaných vývojových potřeb dítěte
- pomoc dítěti přenastavit negativní zážitky a podporovat jeho sebeúctu
- vytvářet otevřenou budoucnost

(ÚPSVaR, Chcem sa stať profirodičom)

Proces přípravy

Specifikem přípravy na výkon profesionálního rodičovství v akreditovaném subjektu Návrat, o. z., jsou malé vzdělávací skupiny (10-14 zájemců), což zaručuje individuálnější a komornější přístup a podporující atmosféru. Osvědčenými formami učení jsou sebezpoznávací a sebereflexní techniky, interaktivní a prožitkové učení.

V průběhu 60 hodinové přípravy se zájemci o výkon profesionálního rodičovství seznámí se základy nejdůležitějších témat, které se vyskytují při péči o děti v ústavní péči.

Jsou to tato témata:

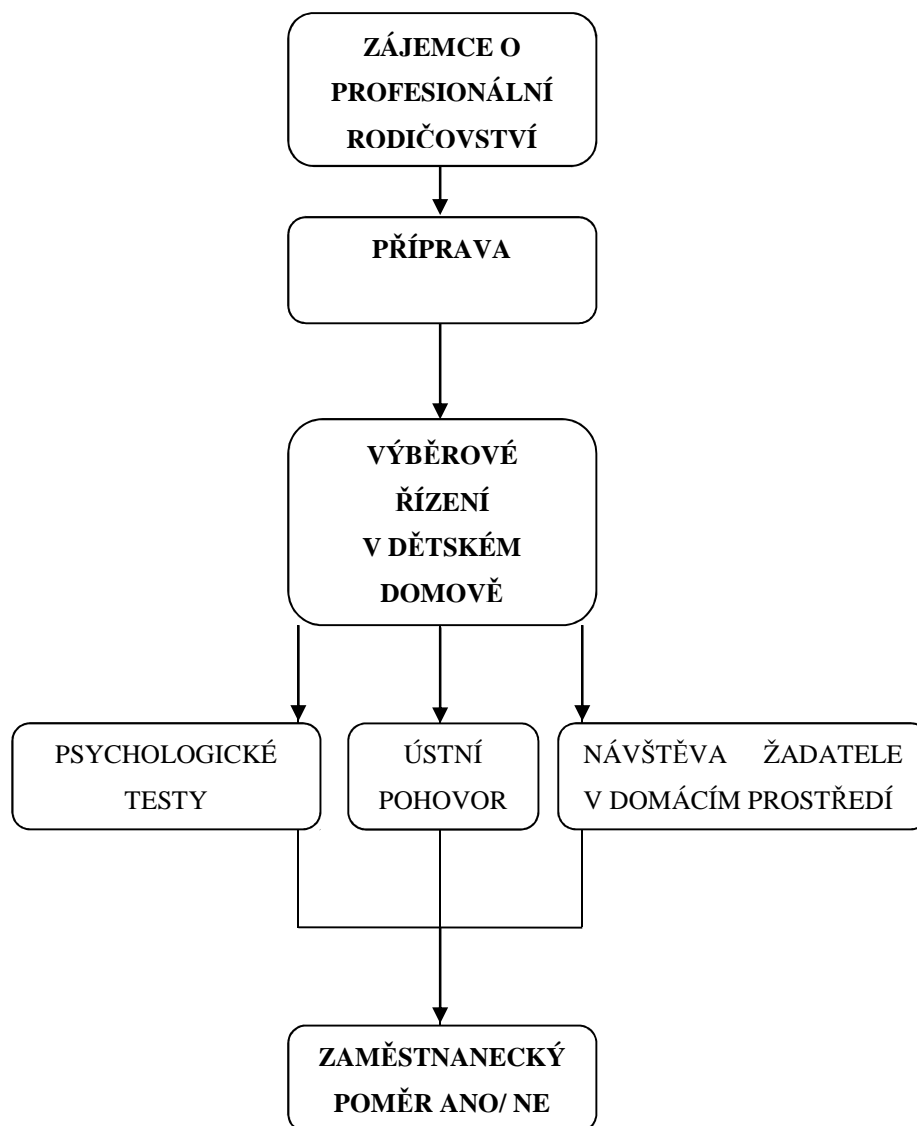
- vztahová vazba, připoutání a její poruchy
- psychická deprivace a možnosti léčby
- zpoždění dětí v oblasti psychického, fyzického nebo sociálního vývoje
- trauma a jeho dopad na chování dítěte
- těžkosti dětí s fetálním alkoholovým syndromem
- příchod a odchod dětí v profesionálních rodinách (odchod do biologické rodiny, adoptivní nebo pěstounské rodiny)
- základní principy tvorby Knihy života jako jedním z nástrojů práce se životní historií, která podporuje vytváření identity dětí
- sociálněprávní vztahy v profesionálním rodičovství
- pracovněprávní vztahy v profesionálním rodičovství
- práva dětí a dospělých, problematika rodičovských práv a povinností

Všechna témata jsou propojena do uceleného programu (Návrat, Příprava na Náhradní rodinnou starostlivost).

Profesionální náhradní rodina není formou náhradní péče, ale formou ústavní péče. Informace jsou dostupné v Zákoně č. 36/2005 Z. z. o rodině a v Zákoně 305/2005 Z. z. o sociálněprávní ochraně dětí a sociální kuratele. Profesionální rodič poskytuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou ve svém vlastním rodinném prostředí a to 24 hodin denně. V tom je výkon profesionálního rodičovství podobný náhradní rodinné péči. Profesionální rodičovství je pracovněprávním vztahem, protože je organizační součástí dětského domova. Jeden profesionální rodič může mít v osobní péči nejvíce tři děti. V případě více dětí (například širší sourozenecké skupiny) se můžou stát zaměstnanci dětského domova oba

manželé. Do profesionální rodiny je vhodné umístit i starší dítě nebo dítě s výchovnými problémy nebo dítě tělesně či duševně postižené (Zákon o sociálněprávní ochraně dětí a o sociální kuratele, 2009).

Obr. č. 2 Schéma přípravy na profesionální rodičovství

4.4 Objasnění vzniku odlišností a podobností

Odlišnosti a podobnosti v systémech pěstounské a profesionální péče na přechodnou dobu jsou následkem nastavení dané politiky. Vstupem do Evropské unie byly obě země směřovány podobnými opatřeními. Úmluva o právech dítěte a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod jsou dokumenty, kterými se řídí obě země a podporují oba instituty. Ochrana a blaho dítěte je důležitým úkolem každé z těchto společností.

V České republice byla předložena novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, cílem bylo zkvalitnit systém náhradní péče o ohrožené děti. Na základě porušení práva na ochranu rodinného života vláda ČR přijala soubor opatření k rozsudkům Evropského soudu pro lidská práva, a součástí je novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 401/ 2012 (MPSV, Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, 2013).

Možným faktorem odlišnosti systému pěstounské/ profesionální péče v ČR by mohla být opožděná realizace reformy vlivem rozpadu postojů jednotlivých aktérů, kteří se podíleli na transformaci systému sociálně- právní ochrany dětí. Cílem všech bylo blaho dítěte, ale názory se lišily ve způsobu realizace.

Na Slovensku zákon č. 466/2008 Z. z. měnil zákon č. 305/2005 Z. z. a v něm prosazoval zvýšení počtu profesionálních rodin na úkor institucionální výchovy a cílem bylo zlepšit podmínky dětí, které nemůžou vyrůstat ve vlastní rodině.

4.5 Srovnávací kritéria systému přípravy v jednotlivých zemích

Tab. č. 1: Komparace systému přípravy na výkon pěstounské/ profesionální péče

Srovnávací kritéria	Česká republika	Slovenská republika
Kritéria výběru zájemců	<ul style="list-style-type: none"> • Rodinná situace • Životní zabezpečení a bydlení • Osobnostní charakteristiky a zdravotní stav • Podpůrná síť 	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalifikační předpoklad • Rodinné zázemí • Bytové podmínky • Prostorové podmínky pro dítě • Výchovné dovednosti • Dosavadní zkušenosti
Subjekt, který zajišťuje přípravu	Stát, v přenesené působnosti Krajský úřad a pověřené akreditované subjekty	orgán sociálněprávní ochrany dětí a sociální kurately podle místa sídla dětského domova, akreditované subjekty- Návrat, o. z., Úsmev ako dar, Detské centrum Slovensko
Požadované vzdělání, časový rozsah příprav	<ul style="list-style-type: none"> • Vzdělání není podmínkou • Minimálně 72 hodin 	<ul style="list-style-type: none"> • nejméně úplné středoškolské vzdělání - osobní kvalifikační předpoklad zvláštního předpisu - příprava na profesionální výkon náhradní péče v rozsahu 40 hodin • nejméně úplné středoškolské vzdělání - příprava na profesionální výkon náhradní péče v rozsahu 60 hodin • vysokoškolské vzdělání druhého stupně - osobní kvalifikační

		<p>předpoklad zvláštního předpisu</p> <ul style="list-style-type: none"> - příprava na profesionální výkon náhradní péče v rozsahu 40 hodin
Témata příprav	<ul style="list-style-type: none"> • Co všechno pěstounství obnáší • Identita a šance v životě • Spolupráce s ostatními • Porozumění dětem v pěstounské péči • Bezpečná péče • Přechody z péče do péče 	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytnutí základních informací o <ul style="list-style-type: none"> - Náhradní rodinné péči - Psychickém, fyzickém a sociálním vývoji dítěte a jeho potřebách - O právech dítěte v ústavní péči • Návik praktických zručností ve výchově dětí a mládeže • písemné zhodnocení přípravy <ul style="list-style-type: none"> - zhodnocení zájmu fyzické osoby o získání informací - uvedení motivace fyzické osoby pro výkon profesionálního rodičovství - uvedení závěru, že fyzická osoba absolvovala nebo neabsolvovala přípravu pro výkon profesionálního rodičovství
Kdo rozhoduje o zařazení	Krajský úřad	Žadatel se účastní výběrového řízení a je posuzován

pro výkon přechodné péče		týmem organizační části Dětského domova (ředitel, sociální pracovník, psycholo- g)
---------------------------------	--	---

4.6 Výsledky komparace

Největší rozdíl v institucích je jejich umístění v systému náhradní péče. V České republice pěstounská péče na přechodnou dobu patří do systému náhradní rodinné péče, na Slovensku jsou profesionální rodiny organizačně umístěny pod dětské domovy, které jsou součástí ústavní péče.

Při srovnávání kritérií při výběru zájemců o pěstounskou/ profesionální péči je pro ČR i Slovensko důležité kritérium rodinné situace a bytových podmínek. Odlišností jsou v ČR kritéria osobnostní charakteristiky a zdravotního stavu. Na Slovensku jsou důležitým kritériem spíše výchovné dovednosti a dosavadní zkušenosti ve výchově dětí. V ČR je jedním z důležitých kritérií přítomnost podpůrné sítě ve svém blízkém okolí a možnost odborné pomoci. To, že na Slovensku toto kritérium není, může být z důvodu toho, že profesionální rodiny jsou součástí dětských domovů a tím mají podpůrnou síť přímo v organizaci.

Subjektem, který zajišťuje přípravu v ČR je stát, v přenesené působnosti krajské úřady a pověřené akreditované subjekty, kterých počet není stanoven. Forma obsahu i rozsah odborné přípravy budoucí osvojitelů a pěstounů se v jednotlivých krajích v rámci České republiky liší v závislosti na realizátorovi přípravy, jeho vzdělání, zkušenostech a koncepci. Krajský úřad vypisuje výběrové řízení na přípravu žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Na Slovensku přípravu zajišťuje úřad sociálně-právní ochrany dětí a je realizovaná prostřednictvím akreditovaných subjektů. Podle § 93 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálněprávní ochraně dětí a sociální kuratele mohou osoby, které splňují určité podmínky realizovat přípravu fyzické osoby, která má zájem stát se pěstounem nebo osvojitelem a přípravu na výkon profesionálního rodičovství. Přípravu vykonávají tyto akreditované subjekty: Návrat, o. z., Úsmev ako dar, Detské centrum Slovensko. Toto kritérium má

určité podobnosti, přípravu realizují akreditované subjekty. Rozdílem je počet akreditovaných subjektů, které mohou přípravu vykonávat.

V České republice dosažené vzdělání žadatele není podmínkou, naopak na Slovensku je podmínkou minimálně středoškolské vzdělání s maturitou. Podle kvalifikačního předpokladu zvláštního předpisu se liší i rozsah příprav. Pokud má žadatel pouze středoškolské vzdělání, časový rozsah příprav pro profesionální výkon rodičovství je 60 hodin. Pokud má kromě středoškolského vzdělání i osobní kvalifikační předpoklad zvláštního předpisu, příprava na výkon profesionálního rodičovství je v rozsahu 40 hodin. V případě, že žadatel je vysokoškolsky vzdělaný a má osobní kvalifikační předpoklad zvláštního předpisu, příprava je stanovena v rozsahu 40 hodin. Tento žadatel je vybaven na péči o dítě, které vyžaduje zvýšenou péči na základě výsledků odborné diagnostiky z důvodu poruchy chování, drogové závislosti nebo jiné závislosti.

V oblasti témat přípravy na výkon pěstounské/ profesionální péče je asi největší podobnost. V České republice je doporučeno postupovat podle metodiky MPSV ČR 6/ 2009. Tato metodika určuje přípravu v obecných tématech. Kurzy příprav žadatelů o PPPD jsou v jednotlivých krajích ČR odlišné.

Dále je při transformaci systému péče o ohrožené děti zaváděn nový systém pro nábor, výběr, přípravu a doprovázení náhradních rodin. Jedná se o systém PRIDE (Parent Resources for Information Development Education). Systém PRIDE se liší obsahem, přístupem, pozitivním náhledem na rozvoj rodičovských kompetencí a potenciálem dalšího doprovázení v době, kdy už rodiny o děti pečují.

Obsah přípravy pro profesionální výkon péče na Slovensku určuje Zákon o sociálno-právnej ochrane detí č. 305/2005 Z. z. Jde opět o nástin doporučujících obecných témat, podobně jako v ČR.

Na Slovensku systém PRIDE realizuje akreditovaný subjekt Úsmev ako dar. Akreditovaný subjekt Návrat realizuje přípravy v odborných tématech. Tato témata jsou citlivě propojena do uceleného programu, který vznikl a byl modifikovaný na základě dlouholetých zkušeností organizátorů při odborné práci s profesionálními rodinami. Na rozdíl od témat v přípravě v ČR, se na Slovensku zabývají i nácvikem praktických zručností ve výchově dětí a

mládeže. Toto téma může být důležitým bodem v přípravě na výkon pěstounské/ profesionální péče na přechodnou dobu.

Při určování kritéria, kdo rozhoduje o posouzení a zařazení žadatele pro výkon pěstounské/ profesionální péče, je zjištěna odlišnost. V ČR o zařazení do evidence osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu rozhoduje Krajský úřad podle místa bydliště žadatele.

Naproti tomu na Slovensku se žadatel po absolvování přípravy účastní výběrového řízení v některém z domova dětí a je posuzován týmem organizační části dětského domova.

Cílem výzkumu bylo porovnat systém přípravy na výkon pěstounské/ profesionální péče ve dvou zemích a najít podobnosti a odlišnosti a případně se inspirovat jiným systémem přípravy.

Pro Českou republiku by mohlo být přínosem kritérium požadovaného vzdělání. Pro děti, které přichází z různých prostředí je důležitá profesionální pomoc a vzdělání může hrát v péči o tyto děti důležitou roli. Kromě naplňování fyziologických potřeb je důležitá práce na změně negativního pracovního modelu na pozitivní pracovní model.

Dalším kritériem, kterým by se mohla Česká republika inspirovat od příprav na Slovensku, jsou témata příprav. Důležitý je nácvik praktických zručností ve výchově dětí.

Systém přípravy na pěstounskou péči na přechodnou dobu v ČR je oproti systému přípravy na Slovensku zdlouhavý, viz obr. č. 1 a obr. č. 2.

ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřena na rodinu a její funkce, potažmo na vliv náhradní rodinné péče na život dítěte. Dále bylo cílem diplomové práce porovnat systém přípravy žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu v ČR a o profesionální rodičovství na Slovensku.

Teoretická část práce obsahuje tři hlavní kapitoly. První kapitola seznamuje čtenáře se základními pojmy rodiny a obecními teoriemi rodiny. Druhá kapitola se zaměřuje na legislativní postavení rodiny v České republice. Poslední, třetí kapitola vysvětluje pojmy týkající se náhradní rodinné péče, dále dětí, které se dostanou do náhradní rodinné péče. Zabývá se také náhradním rodičovstvím a socializací dětí v náhradní rodině.

Cílem praktické části diplomové práce byla komparace systému přípravy žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu v ČR a profesionální rodičovství na Slovensku. Jak vyplývá z cíle práce, analýzou dokumentů a následně výzkumnou metodou komparace bylo provedeno srovnání systémů přípravy péče na přechodnou dobu. Dle předem stanovených kritérií byla následně provedena komparace. Kritéria se týkají čtyř oblastí přípravy k výkonu péče o děti na přechodnou dobu. Jsou jimi: kritéria výběru zájemců, subjekt, který zajišťuje přípravu, požadované vzdělání a časový rozsah příprav, témata příprav a kdo rozhoduje o zařazení pro výkon péče na přechodnou dobu. Informace byly získávány z legislativních pramenů vybraných zemí a z informací a dat neziskových organizací působících v problematice náhradní péče.

Největší rozdíl v institucích je jejich umístění v systému náhradní péče. V České republice pěstounská péče na přechodnou dobu patří do systému náhradní rodinné péče, na Slovensku jsou profesionální rodiny organizačně umístěny pod dětské domovy, které jsou součástí ústavní péče. Systémy péče ve vybraných zemích na přechodnou dobu jsou nastaveny odlišně, tak jako celý systém náhradní rodinné péče.

Podobnosti ve stanovených kritériích jsou v oblasti subjektu, který zajišťuje přípravu a v tématech příprav na výkon péče na přechodnou dobu.

Odlišnosti ve stanovených kritériích jsou v kritériích výběru zájemců, a to hlavně v otázce zjišťující podpůrnou síť žadatele, výchovných dovednostech a dosavadních zkušenostech ve výchově dětí. Další odlišností je kritérium týkající se požadovaného vzdělání a časové-

ho rozsahu příprav. Poslední odlišností ve stanovených kritériích je v otázce, kdo rozhoduje o zařazení žadatele pro výkon pěstounské/ profesionální péče na přechodnou dobu.

Tato diplomová práce může být podkladem a informačním zdrojem pro sociální pracovníky, kteří působí v oblasti náhradní rodinné péče. Může být rovněž inspirací i pro odborníky působící v organizacích zabezpečujících přípravu žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Práce poskytuje potřebný teoretický základ v dané problematice a praktické poznatky vyplývající z realizace a výsledku komparace.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] AINSWORTH, Mary D., 1962. Salter. *Deprivation of maternal care: a reassessment of its effects*. Geneva.
- [2] ARCHER, Caroline, 2001. *Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]*. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 80-7178-578-4.
- [3] BAUMAN, Zygmunt a Tim MAY, 2004. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-28-8.
- [4] BECK, Ulrich, 2011. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. 2. vyd. Přeložil Otakar VOCHOČ. Praha: Sociologické nakladatelství. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-047-6.
- [5] BOWLBY, John, 2010. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-670-4.
- [6] BRONFENBRENNER, Urie, 2005. *Making human beings human: bioecological perspectives on human development*. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 9780761927129.
- [7] BUBLEOVÁ, a kol., 2010. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, říjen 2010.
- [8] BUBLEOVÁ, a kol., 2014. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, květen 2014.
- [9] BURIÁNEK, Jiří, 1996. *Sociologie pro střední školy a vyšší odborné školy*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-304-3.
- [10] ČERNÁ, Ria a David SVOBODA, 2011. *Metodika přípravy k pěstounství*. Chrudim: Amalthea. ISBN 978-80-904801-4-8.
- [11] ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ, 2012. *Nový občanský zákoník 2014*, Ostrava: Sagit. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8.
- [12] GELDARD, Kathryn a David GELDARD, 2008. *Dětská psychoterapie a poradenství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-476-2.
- [13] GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

- [14] HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- [15] KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.
- [16] LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1983-5.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 8024703327.
- [18] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
- [19] MINUCHIN, Salvador, 2013. *Rodina a rodinná terapie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0371-1.
- [19] MOLEK, Jan, 2009. *Marketing sociálních služeb*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-026-4.
- [20] MOŽNÝ, Ivo, 1990. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok. ISBN 8070290188.
- [21] NAKONEČNÝ, Milan, 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0592-7.
- [22] NAKONEČNÝ, Milan, 2009. *Sociální psychologie*. Vyd. 2. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.
- [23] PAYNE, Kim John a Lisa M. ROSS, 2015. *Jednoduché rodičovství: jak žít s dětmi prostě, jednoduše.. a šťastně*. Přeložil Sabina ČECHOVÁ. Brno: Jota. ISBN 978-80-7462-862-7.
- [24] PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4317-2.
- [25] PEMOVÁ, Terezie, Radek PTÁČEK a Miroslav MACELA, 2015. *Hlas dítěte v náhradní rodinné péči a jak mu naslouchat*. Praha: Kruh rodiny. ISBN 987-80-87066-05-8
- [26] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- [27] PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE, 2013. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4535-0.

- [28] RYS, Vladimír, 2003. *Česká sociální reforma: (sociologická studie)*. V Praze: Karolinum. ISBN 8024605880.
- [29] SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.
- [30] SYCHROVÁ, Adriana, 2015. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. ISBN 978-80-7395-955-5.
- [31] ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.
- [32] TOMEŠ, Igor, 2002. *Sociální správa*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-560-1.
- [33] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie. 2.*, přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.
- [34] ŽIŽLA VSKÝ, Martin, 2003. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3110-7.

Elektronické zdroje:

- [1] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Právní předpisy pro sociální služby. Zákon č. 108/2006 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách [online]. [cit. 2017-02-28].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/zakon_c._108_2006__stav_k_1.8.2016.pdf
- [2] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Právní předpisy pro sociální služby. Bílá kniha, únor 2003 [online]. [cit. 2017-02-28].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/736/bila_kniha.pdf
- [3] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Rodina a ochrana práv dětí. Legislativa a systém sociálně-právní ochrany, 15. 1. 2013 [online]. [cit. 2017-01-28].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>
- [4] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Rodina a ochrana práv dětí. Národní zpráva o rodině, 15. září 2004 [online]. [cit. 2017-01-28].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

- [5] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Rodina a ochrana práv dětí, 2009 [online]. [cit. 2017-12-28].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>
- [6] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, č. 401/2012 Sb. [online]. [cit. 2017-12-28].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf
- [7] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Rodina a ochrana práv dětí. Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu [online]. [cit. 2017-12-17].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7270/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf
- [8] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Informace o postupech spojených s umístováním dětí do PPPD, 14. března 2013 [online]. [cit. 2017-3-4].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf
- [9] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Analýza implementace systému PRIDE, 2015 [online]. [cit. 2017-3-4].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/21395/Analyza_PRIDE.pdf
- [10] Národní vzdělávací fond. Decentralizace sociální správy a územně správní reforma, 2011 [online]. [cit. 2017-2-13].
Dostupné z: <http://old.nvf.cz/archiv/versprava/strategie/4.htm>
- [11] Unicef Česká republika, 2004- 2017. Úmluva o právech dítěte [online]. [cit. 2017-3-4].
Dostupné z: <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>
- [12] VLČEK, Petr, 2015. *Pedagogická orientace*. roč. 25, č. 3, s. 394-412 [online]. [cit. 2017-2-4].
Dostupné z: http://journals.muni.cz/pedor/article/view/3672/pdf_vlcek
- [13] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky. Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele z 25. mája 2005 [online]. [cit. 2017-2-16].
Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/305/>
- [14] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky. Zákon č. 466/2008 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele z 30. októbra 2008 [on-

line]. [cit. 2017-2-16].

Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/466/>

[15] Mosty k rodine, č. 2/2011 [online]. [cit. 2017-2-17].

Dostupné z: <http://www.mostykrodine.sk/>

[16] Návrat, o. z. Príprava na NRS. Čo robíme. Tréning pre profesionálnych rodičov [online]. [cit. 2017-2-19].

Dostupné z: <http://www.navrat.sk/co-robime/priprava-na-nrs/122-ako-prebieha-nas-trening-pre-profesionalnych-rodicov>

[17] Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Sociálne veci a rodina. Chcem sa stať profirodičom [online]. [cit. 2017-2-15].

Dostupné z: http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina-2/rodina/nahradna-starostlivost/chcem-sa-stat-profirodicom.html?page_id=308577

[18] Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č.41/1996 Z. z. - o odbornej spôsobilosti pedagogických zamestnancov z 26. januára 1996 [online]. [cit. 2017-2-15].

Dostupné z: <http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/43988/1/2>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CAN	Child Abuse and Neglect.
ČR	Česká republika.
KÚ	Krajský úřad.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí.
NRP	Náhradní rodinná péče.
OSN	Organizace spojených národů.
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dítěte.
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná.
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu.
PRIDE	Parent resources for information development education.
SPO	Sociálně právní ochrana.
SPOD	Sociálně právní ochrana dítěte.
SR	Slovenská republika.
ÚPSVaR	Úřad práce, sociálních věcí a rodiny
Z. z.	Zbierka zákonov
o. z.	občianske združenie

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 Schéma přípravy zájemce o PPPD.....57

Obr. č. 2 Schéma přípravy na profesionální rodičovství.....63

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Komparace systému přípravy na výkon pěstounské/ profesionální péče.....	65
--	----